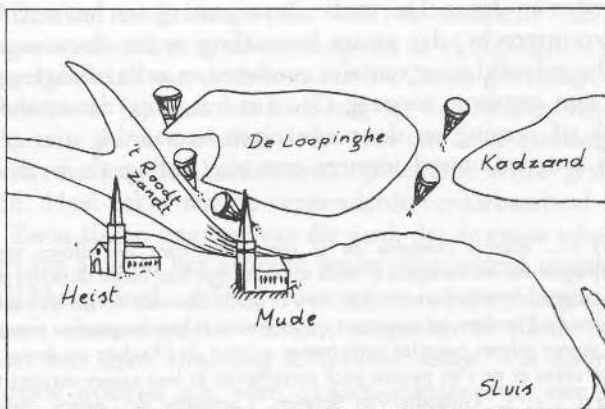

Brugge en de organisatie van het loodswezen van het Zwin op het einde van de 15de eeuw

1. — *De aanloop tot de organisatie van het Brugs loodswezen (1448-1484)*

De verzanding van het Zwin was in de loop van de middeleeuwen voor de koopvaardij op Brugge nooit een beletsel geweest, dank zij vooral diens verschillende voorhavens, waaronder, als jongste in de reeks en het dichtst bij zee, Sluis. Bovendien konden de koopvaarders beroep doen op een «pilot» of loods, die, als kenner van de juist te volgen zeeweg, het op zich nam het schip, dat hem tijdelijk toevertrouwd werd, veilig naar de Vlaamse kust te brengen

of, langs de «stroom» aldaar, binnen het Zwin of gebeurlijk de Honte te loodsen. De meeste vreemde koopvaarders, waaronder in de eerste plaats die uit Biskaje, Kastilië, Portugal, Genua en Venetië, kwamen onder de leiding van eigen piloten tot in de Vlaamse kustwateren en namen dan aldaar een Vlaamse loods aan boord (1). De bevoegdheid van de vreemde en Vlaamse loodsen strekte zich inderdaad telkenmale slechts tot een bepaalde zeeroute uit en was dus territoriaal beperkt. De verantwoordelijkheid, die elke piloot, bij de uitoefening van zijn taak, op deze zeeweg kwam te dragen, was dan ook zeer groot. De loods kon inderdaad, in geval van schipbreuk, aansprakelijk gesteld worden en dan viel hij onder de toepassing van het maritiem gewoonterecht, dat zware bestraffing onder de vorm van verbeurdverklaring van zijn goederen en zelfs beslaglegging op zijn persoon voorzag (2). Een vaartuig, dat strandde, brak of verging en door zijn eigen bemanning niet gered kon worden, werd immers met zijn lading als wrak be-

(1) «... que la costume de la mer concernant les pilotes venans d'Espagne sur les caraques et neifs est telle, que leur office dure des ports d'Espagne, dont ils partent, jusques a ce qu'ils viennent devant les bancs et sablons de Flandres, et aussi tost qu'ils y sont et que les patrons prennent illec autres pilotes pour les neifs mener au port de l'Escluse ou autre, leur office cesse et ne s'en peuent plus entremettre et leur salaire est lors tout deservi ...». L. Gilliodts-Van Severen, *Cartulaire de l'ancien consulat d'Espagne à Bruges*, Brugge, 1901-1902, dl. I, blz. 73, vonnis op 28 febr. 1456 uitgesproken door de Brugse schepenen, na onderzoek en verhoor, in een geschil tussen de patroon van een Venetiaanse kraak, die schipbreuk geleden had, en twee Spaanse piloten, beschuldigd van nalatigheid. De patroon, die geweigerd had de twee loodsen voor hun diensten te betalen en schadevergoeding van hen eiste, werd in het ongelijk gesteld. — Brugge, Stadsarchief, *Reg.v.d.Civ.Sent. van 1456-1460*, f° 116, nr. 2.

(2) «Item, s'aucun leedsman de la seigneurie de Flandres presist a son peril de mener aucune neif de ladictie seigneurie a sauverte a aucun port ou dit pays et, par deffaulte dudit leedsman, ladictie neif perisist, ou ceulx, qui dedens seroyent, et perisissent dommaige en corps ou en biens par ladite deffaulte, que ledit leedsman soit tenuz de restorer ledit dommaige en son corps et en ses biens et ne rechoive nul sallaire de ce que promis luy aura este, mais que a ce soit obligiez». L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire des archives de la ville de Bruges*, 1871-1878, dl. II, blz. 132-139, nr 564, lijst van de privileges, die op 15 april 1367 (n.s.) aan de kooplui van Kastilië en Spanje in Vlaanderen toegekend geworden waren en de vroegere voorrechten, verkregen in 1343, aanvulden. Zie art. 28.

schouwd met al de gewoonterechtelijke gevolgen van dien. Een van de belangrijkste voorrechten, die de verschillende koopliedenaties in Vlaanderen en ook elders opeisten en zeer dikwijls verkregen, was overigens dit van de strandrechtbevrijding (3). Toch was de loods, vooral die van de Vlaamse banken of van het Zwin, meestal slechts een eenvoudige visser of stuurman, die weliswaar een zekere ervaring bezat, maar toch steeds bij onvoorziene omstandigheden, waaronder vooral storm, risico's te nemen had, zonder de zekerheid, dat enig wettig gezag hem daarbij een hand toesteken zou, daar het maritiem gewoonrecht onverbiddelijk was.

Alhoewel reeds omstreeks 1400 de aandacht van de Brugse wethouders op de vorming van de «Loopinghe», een grote zandbank aan de inkom van het Zwin, getrokken geworden was (4), zou het toch nog tot het midden van de 15de eeuw duren vooraleer de kwestie van de verzanding en tevens die van het loodswezen op scherpe wijze gesteld werd. Heel zeker was de verminderde bevaarbaarheid van het Zwin alsdan nog niet van die aard, dat de ganse scheepvaart op Sluis in het gedrang kwam of minstens onder de aanslibbing leed. Alleen voor grote schepen begon de situatie alarmerend te worden, aangezien er steeds meer onder hen door stranding schipbreuk leden, wat door de vreemde kooplui aan «den quaden inledene van den visschers», die als piloten optraden, toegeschreven werd (5). Op initiatief van de Vier Leden van Vlaanderen greep dan ook in de loop van september 1448 een eerste onderzoek plaats betreffende de manier, waarop de grote schepen

(3) Ibidem, art. 6. — L. Gilliodts-Van Severen, *Cart. de l'anc. consulat d'Espagne*, a.w., dl. I, blz. 8-12, lijst van de voorrechten verleend aan de kooplui van Spanje in 1343. Zie blz. 10 (en passim). — Vilho Niitmaa, *Das Strandrecht im Nordeuropa*, Helsinki, 1955, blz. 301-303, betreffende het hanzeatisch voorrecht van strandrechtbevrijding in Vlaanderen.

(4) Reeds in 1401 klaagden de hanzaten over de verzanding en de verminderde bevaarbaarheid van de Zwinhaven, J.H.A. Beuken, *De hanze in Vlaanderen*, Maastricht, Vroenhoven, z.d., blz. 146-148. — Betreffende de zandbanken, zie hieronder hoofdstuk 4.

(5) Deze kwestie werd eind september 1448 te Gent op een vergadering van de Vier Leden van Vlaanderen besproken. Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr. 42.560, *rek. v.b. Brugse Vrije (1448-1449)*, f° 43 r°.

door de stuurlui-loodsen het best in de haven van Sluis zouden kunnen worden binnengebracht. Daarbij werd om het advies van de stuurlui en de oude vissers, wonende te Heist, Blankenberge, Wenduine, Oostende en Walravensijde, gevraagd (6). Dat jaar of het volgende, eind juli of begin augustus 1449, vaardigden de Vier Leden een eerste ordonnantie tot regeling van het loodswezen uit. Dat stuk, waarvan de inhoud uit vier punten bestaat, leert ons tevens heel wat over de toenmalige handelwijze van de Vlaamse vissers, die, als piloten, in het binnenloodsen van een vreemd vaartuig meestal een buitenkansje zagen. Niemand mocht voortaan nog koopvaarders binnenleiden, tenzij hij door de gemeente, op het grondgebied van dewelke hij woonde, daartoe gekozen en aangesteld geworden was en hij de nodige kennis inzake de diepten, ondiepten en zandbanken bezat en dit op straf van tien jaar verbanning uit Vlaanderen. Niemand mocht voortaan nog, ter gelegenheid van het binnenloodsen van een schip, een drinkgelag inrichten, op straf van tien pond parisis boete. Elke loodsman, die, na met zijn vissersboot bij een kraak, een hulk of een ander groot vaartuig te zijn gekomen, zijn taak begon, moest met twee van zijn vennoten in het te loodsen schip overstappen, terwijl zijn andere medewerkers vooraan gingen varen om de diepte af te tasten en aldus de weg te wijzen tot men binnen het Zwin zou gekomen zijn. Daarbij mocht de patroon van het binnen te loodsen vaartuig van de loods en diens vennoten zoveel bijstand vragen of afwijzen, als het hem geliefde, met dien verstande, dat de gepresterde arbeid overeenkomstig de vooraf getroffen verbintenissen diende te worden vergoed. De piloot bleef evenwel voor het veilig binnenleiden van het schip aansprakelijk. In geval van averij of schipbreuk, als gevolg van enig verzuim, kon hij door de wet van zijn gemeente tot betaling van de opgelopen schade, o.a. door confiscatie van zijn eigen bezit, of anders, indien hij onvermogend was, tot verbanning uit het graafschap gedurende vijftig jaar veroordeeld worden (7).

(6) «hoe men best de grote scepen ter Sluis in t Zwin bringhen zal zonder breken». Ibidem, f° 16 r°, uitgave voor de besprekingen dienaangaande op 23 sept. 1448 in genoemde plaatsen v.h. Brugse Vrije.

De inhoud van deze ordonnantie, die waarschijnlijk op aandringen van sommige kooplui van de Duitse hanze opgesteld en uitgevaardigd geworden was, werd aan de stuurder, wonend aan de kust van het Brugse Vrije, de streek van de Zwinloodsen, bekend gemaakt en nader verklaard (8).

Na 1449 wordt er gedurende enkele jaren geen gewag meer gemaakt van klachten over de verminderde bevaarbaarheid van de Zwinhaven, maar het staat vast dat de patroons van galeien en andere grote schepen, als het niet anders kon, Sluis links lieten liggen om, langs de Wie-linge(n), een Zeeuwse aanlegplaats of rede aan te doen (9).

(7) Bijlage I. — Deze tekst met de bepalingen betreffende het loodswezen is — wellicht als uittreksel — in een handschrift, berustend in het stadsarchief te Keulen, maar zonder datering, bewaard gebleven. In *Hanserecesse* (1870-1913), 2e Abt., dl VIII, blz. 822, nr 509, staat deze tekst onder het jaar 1448. — Het was in die tijd de gewoonte de diepte van het vaarwater door middel van het dieplood te bepalen.

(8) Meer dan waarschijnlijk werd de ordonnantie in 1449 uitgevaardigd. Twee vertegenwoordigers v.h. Brugse Vrije waren inderdaad op 10 aug. 1449 «te Coxyde, te Slepeldamme, te Heys, te Wendune ende te Walravensyde, omme de stiermans aldaer te kennene te ghevenen ende te openbaerne de ordenanche, ghemaect bi den 4 Leden's lands van Vlaenderen, aughaende den pyloten, die men heet leedsmannen». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 42.560, *rek. v.h. Brugse Vrije (1448-1449)*, f° 39 v°. — Op 27 aug. trokken een drietal afgevaardigden van Blankenberge naar Brugge, waar ze door de wet ontboden geworden waren in verband met «d'ordinancie van den kaecharinghe, zoute ende van de piloten». Ibidem, nr 32.182, *rek. v. Blankenberge (1449)*, f° 5 r°. — De betrokken ordonnantie handelde inderdaad tevens over het pakken of zouten van de haring en het daartoe te gebruiken soort zout. Ibidem, f° 37 v° en 38 r°. — Misschien was het onder druk van hogerhand, dat in deze ordonnantie ook het loodswezen geregeld werd. In 1449 inderdaad diende Sluis als vlootstation voor de galeien, die hertog Filips de Goede te Antwerpen had laten bouwen en die bestemd waren voor de reis van zijn nicht, Maria van Gelder, naar Schotland, maar eigenlijk dat jaar vooral met een bewakingsopdracht in het Kanaal kruisten. R. Degryse, *De admiraals en de eigen marine van de Bourgondische hertogen* (Mededelingen v.d. Marineacademie, boek XVII, 1965, blz. 139-225), blz. 157-159.

(9) In 1450 legde Filips de Goede aan de kooplui van Venetië, bij de verlening van vrijgeleiden en de bevestiging van hun vrijheden in Vlaenderen, de verplichting op de galeien en kraken, die ze naar het graafschap zouden voeren, alleen in het Zwin of te Sluis te ontladen, wat impliceert dat ze het voornemen hadden, dit niet te doen. Inderdaad ze koesterden toen het plan twee van de galeien, bestemd voor Brugge, in Engeland te laten lossen. L.

Het kwam trouwens in 1451 tussen Vlaanderen en de Duitse hanze tot een breuk, die tot 1457 zou blijven aanslepen, met als gevolg dat gedurende gans die periode Brugge met zijn voorhavens door de hanzeaten, alhoewel niet door allen, gemeden en geboycott werd (10). Kooplui van andere naties deden evenwel nog steeds de Zwinhavens aan. In de loop van 1455 geraakte de aandacht van de Vier Leden van Vlaanderen gevestigd op de verminderde bevaarbaarheid van de toegangswegen tot het Zwin langs de kust tussen Blankenberge en Sluis (11). Een aantal schipbreuken, waaronder die van een Venetiaanse kraak bevracht door Spaanse kooplui (12), baarde opnieuw grote ongerustheid (13). In het begin van maart 1456 riep Brugge al de piloten van de kust van het Bruge Vrije in vergadering te Sluis bijeen. Twee punten stonden alvast op de agenda, namelijk het probleem van het binnenloodsen van zoveel mogelijk grote schepen en de kwestie van het leggen van tonnenbakens in de inkom van het Zwin tot aanduiding van de diepten en de ondiepten aldaar (14). Door de uitvaardiging van een ordonnantie, waarvan we de inhoud alleen maar kunnen vermoeden, was door de stad Brugge toen blijkbaar reeds

Gilliodts-Van Severen, *Cartulaire de l'ancienne estaple*. Brugge, 1904-1906, dl. I, blz. 716-718, nrs 901 (23 sept.) en 902 (3 dec.).

(10) J.H.A. Beuken, *a.w.*, blz. 104-108. — Prof. Dr. H. Van Werveke, *Brugge en Antwerpen, Acht eeuwen Vlaamsche handel* (Uitg. v.h. Willemsfonds, nr 177), Gent, 1941, blz. 68-70.

(11) Zie verder hoofdstuk 4.

(12) Zie noot 1.

(13) Drie vertegenwoordigers van de stad Blankenberge werden op 2 jan. 1456 te Brugge door de wethouders aldaar ontboden om er te handelen over «'t grote verlies van den scepen, onlanx bedorven voor 't Zwin van der Sluus». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.188, rek. v. Blankenberge (1455-1456), f° 6 r°. Zie ook f° 8 r°.

(14) De vergadering van de loodsen en stuurlii greep op 16 of 17 maart plaats en betrof de vraag «hoe men van nu voortan alle maniere van coopscepen in 't Zwin ter Sluus zoude moghen bringhen» en «waer men best de teekenen ende bakens legghen zoude in 't incommen van den Zwene ter Sluus». Eigenlijk handelde men er vooral over «'t stic anghaende den piloten en leedslieden van de groten scepen». Ibidem, nr 42.567, rek. v. b. *Brugse Vrije (1455-1456)*, f° 23 r° en v°. — Zie ook nr 32.508, rek. v. *Brugge (1455-1456)*, f° 42 r° en v°, evenals nr 37.283, rek. v. *Oostende (1456)*, f° 7 r° en 9 r°.

het nodige gedaan geworden voor de aanstelling van een zeker aantal bekwame piloten, belast met het binnenleiden van de vreemde koopvaarders tegen een redelijk loon (15). Op het einde van november van hetzelfde jaar kwamen de afgevaardigden van Brugge, het Brugse Vrije en Sluis in laatstgenoemde stad bijeen om zich verder met deze zaak bezig te houden (16). Dat er aldus met de organisatie van een loodswezen van het Zwin voorgoed een aanvang gemaakt geworden was, blijkt ook uit de toezeggingen, die op 10 januari 1457 door Brugge aan de terugkerende hanzeaten gedaan werden. Aan de Duitse hanze werd inderdaad toen medegedeeld, dat de stad, na het advies van de vertegenwoordigers van de verschillende koopliedenaties binnen haar muren ingewonnen te hebben, overgegaan was tot de aanstelling van loodsen, evenals tot het leggen van bakentonnen aan de ingang van het Zwin (17). Dat dit gemeend was, blijkt uit een vergadering van de Vier Leden van Vlaanderen, die op het einde van dat jaar gehouden werd en

(15) Reeds op 1 jan. 1456 stuurde de stad Oostende twee afgevaardigden naar Brugge om er met de wethouders te spreken over «zekere ordonnance van den piloten». Ibidem, nr 37.282, *rek. v. Oostende (1455)*, f° 10 v° en 11 v°. — Drie Vlaamse piloten ontvingen bovendien van de stad Brugge 38 lb. 12 s. par., als gratuïteit na het binnenloodsen van de Spaanse vloot. Ibidem, nr. 32.508, *rek. v. Brugge (1455-1456)*, f° 53 r°, z.d.

(16) «omme raed ende advys te hebbene up de zaken van den piloten ende leedslieden van den scepen, die in 't Zwin commen, daer vele pointen toe dienden, te lanc ende gheene noot hier te verhaelne». Ibidem, nr 42.568, *rek. v. b. Brugse Vrije (1456-1457)*, f° 16 v° - 17 r° (22 nov. 1456), — Zie ook nr 32.509, *rek. v. Brugge (1456-1457)*, f° 36 v°, en nr 37.283, *rek. v. Oostende (1456)*, f° 12 r°.

(17) «Item, angaende den piloten ende leetslieden, als dat de scepen van der vorseiden hanze gheleedt wesen moghen binnen den Zwene omme redeliken loon etc., dat up de vorseide piloten ende leedsmanen wij gheordonneert hebben ende ghemaect zekere ordonnance bij wetene ende voravise van den ghemeeenen nacen, residerende binnen der vorseider stede van Brugghe, ende ooc gheordonneert zekere teekenen ende baken, omme elken te bewysene de diepte in 't incommen ende uitgaen van den vorseiden Zwene, van welken ordinancien wy onsen secretaris of ouderlieden gheven zullen een copie, gheteekent by onsen secretaris of ghezeghelt onder onsen zeghel ...» L. Gilliodts-Van Severen, *Cartulaire de l'ancienne estaple de Bruges*, Brugge, 1904-1906, dl. II, blz. 53-58, nr. 975. — K. Höhlbaum e.a., *Hansisches Urkundenbuch*, Halle-Leipzig-München vanaf 1878, dl. VIII, blz. 434-448, nr 526, art. 2.

waarop nogmaals de aanstelling van de Zwinpiloten en het plaatsen van tonnenbakens in het Zwin besproken werden (18). Tot een bepaalde oplossing blijkt men toen evenwel alleen maar voorlopig te zijn gekomen. Althans van de bakentonnen is er nadien geruime tijd geen sprake meer (19).

De behoefte aan bekwame piloten, belast met het veilig binnenloodsen van de grote koopvaarders, werd weldra opnieuw een probleem. De Vier Leden van Vlaanderen kwamen dan ook in januari 1459 nogmaals bijeen om deze kwestie te behandelen en een nieuwe ordonnantie in verband daarmee uit te vaardigen (20). Blijkbaar bestond de voornaamste maatregel, die toen getroffen werd, in de toelating voor Brugge tot de beëdiging van de als piloten aangestelde stuurlui over te gaan. De eed, die elke loods, bij zijn aanstelling, voor de Brugse schepenen af te leggen had, behelsde ongetwijfeld de verbintenis de te binnen leiden vaartuigen in het Zwin en alleen daar te brengen. Omstreeks die tijd verschijnt overigens voor het eerst de titel «ghezworen pilote» (21). Verder zien we de Brugse wethouders, telkens

(18) «omme te ramene hoe ende in wat manieren dat men piloten stellen zoude ende baken legghen in 't incommen van den Zwene, ter bewaernesse van den cooplieden ende scepen, commende van allen nacieen in 't Zwin». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 42.569, *rek. v. b. Brugse Vrije (1457-1458)*, f° 22 r° (18 nov.). — Zie ook nr 37.284, *rek. v. Oostende (1457)*, f° 12 v° (5 dec.).

(19) Zie verder hoofdstuk 4.

(20) «omme zekere ordonnancie te makene up de piloten ende leeds-mannen, die de grote scepen in 't Zwin zeylen zouden ...». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer nr 37.285, *rek. v. Oostende (1458-1459)*, f° 10 r°. — Uit de Blankenbergse stadsrekening van 1458-1459 vernemen we dat het ging om de vraag «wie de piloten ende leedsmanen wesen zouden omme best de scepen ter Sluis in 't Zwin te zeyllene» en om daaromtrent «een slot te makene». Op 24 jan. 1459 kwam te Blankenberge een bode van de Vier Leden met het verzoek «d'ordinancie van den piloten ende leedsmanen» te laten uitroepen. Ibidem, nr 32.191, *rek. v. Blankenberge (1459)*, f° 8 r° en 9 v°.

(21) In de Oostendse stadsrekening van 1460 is er sprake van «Luuc Gorlin, poortere ende ghezworen pilote van deser stede», die te Mude door de baljuw van het water gevangen gezet geworden was. Ibidem, nr 37.287, f° 12 r° (22 dec.). — Betreffende de gevangenzetting door dezelfde baljuw van Blankenbergse stuurui, die als loodsen opgetreden waren en

een vloot gesignaleerd werd en dus op komst was, stuurlui voor dienstneming als loodsen ontbieden of oproepen. In januari 1461 dienden ze daarbij hun Oostendse ambtgenoten aan de inhoud van de ordonnantie van de Vier Leden van 1459 te herinneren (22). De problemen in verband daarmee werden dat jaar nog op een tweetal dagvaarten te Brugge en te Sluis, respectievelijk in april en juni, besproken (23). Blijkbaar ging het in de loodsdienst nog niet zoals het hoorde. Overigens gebeurde al dat beraad ongeveer in dezelfde tijd als de werking van een commissie van de Vier Leden voor de studie van de bevaarbaarheid van het Zwin.

Indien de Brugse wethouders zich voortaan angstvallig met de aanstelling en de beëdiging van bekwame stuurlui tot Zwinloodsen inlieten, dan was het blijkbaar vooral om de Spaanse en Portugese koopvaarders, die sinds 1456 in grote mate weggebleven waren, terug aan te trekken (24). De haven van Sluis bleef, niettegenstaande de verzanding van

met elkaar op zee getwist hadden om het «ghewonnen haerbeysloon van der coopliedre lyf ende goet te bringhene ter Sluis in 't Zwin», zie nr 32.193, *rek. v. Blankenberge (1460)*, f° 7 r° en 8 v° (28 aug.).

(22) Twee Oostendse wethouders gingen op 8 jan. te Brugge «in de camere aldaer spreken metter wet anghaende der ordonnancie onlanx bij hemlieden ghemaect ende den anderen leden slands van Vlaendren up de piloten ende hooftmannen van den groten scepen ter Sluis in 't Zwin te leedene». Ibidem, nr 37.287, *rek. v. Oostende (1461)*, f° 12 r°.

(23) «Omme voorzienichede te hebben up de zaken annopende alzo wel den pyloten gheordenert omme de conduite van den scepen van buten commende ten Zwene waert, als vanden visschene an staken in eeneghen plaetsen van de zee». Ibidem, nr 42.572, *rek. v. b. Brugse Vrije (1460-1461)*, f° 28 r° (13 april 1461). — In de kleine visserij aan de kust van het Brugse Vrije waren toen ook moeilijkheden gerezen in verband met de staakvaart, d.i. de visvangst met drijfnetten, bevestigd aan staken, staande op de zandbanken. De meeste stuurlui, die als loods fungeerden, deden waarschijnlijk aan dit soort visserij. — Ibidem, f° 32 (31 mei 1461). — Zie ook nr 32.513, *rek. v. Brugge (1460-1461)*, f° 32 v° (1 juni 1461).

(24) Van 1456 tot 1460 treft men in de rekeningen van de waterbaljuw van Mude weinig namen van Spaanse en Portugese kooplui aan, wat een gevolg was van de toenmalige vermindering van de handelsrelaties tussen Vlaanderen en de Iberische landen onder invloed van de opflakking van de zeeoverij in het Kanaal en de Noordzee. J. Finot, *Etude historique sur les relations commerciales entre la Flandre et l'Espagne au moyen âge* (Ann. Comité flam. de France), Parijs, 1899, blz. 197.

het Zwin, ruimschoots accommodatie bieden voor het ontvangen van alle slag van grote vaartuigen, zoals galeien, baardsen, kraken, hulken en karvelen en zelfs van ganse vloten (25). Zo zien we omstreeks nieuwjaar 1464 in de rede aldaar een zestigtal zeeschepen voor anker liggen. Daaronder bevonden zich drie Venetiaanse galeien, drie Schotse baardsen, respectievelijk van 150, 350 en 500 vaten, twee Schotse karvelen van 28 en 140 vaten, een Portugese hulk van 150 vaten, een Spaanse karveel van 50 vaten, een Normandische baardse van 100 vaten en niet minder dan eenenveertig Bretoense karvelen met een tonnemaat variërend van 28 tot 130 vaten, benevens nog een vijftal «baleniers» en een drietal andere vaartuigen. Daarnaast lagen er nog op de «waze» in een «winterzate» twaalf zware hanzeatische schepen, namelijk koggen, boeiers, kraaiers en evers, evenals zesendertig tot veertig haringbuizen. Deze opsomming vinden we op een lijst van vaartuigen, die voor beslaglegging door Filips de Goede, hertog van Bourgondië, met het oog op de kruistocht van diens bastaardzoon Antoon, in aanmerking kwamen (26). Het volgende jaar, in de loop van de maand mei, ging de stad Brugge, na het advies van de Spaanse en andere kooplui gehoord te hebben, opnieuw tot de aanstelling van piloten over (27). Het binnenloodsen van

(25) Toen de «dauphin» of Franse kroonprins, de latere koning Lodewijk XI, die in 1456 uit zijn land weggevlucht was en bij Filips de Goede een onderkomen gevonden had, enige tijd nadien Brugge bezocht, ging hij er ook de omgeving en de haven van Sluis, alsdan «plein de navires» verkennen. G. Chastellain, *Œuvres* (Uitgave Kervyn de Lettenhove), Brussel, 1863-1866, dl. III, blz. 310, onder het jaar 1457. — In 1463 nochtans verklaarde de hertog, voortgaande op de beweringen dienaangaande van de Bruggelingen, dat de koopvaarders, uit vrees voor de ondiepten, het niet meer waagden Sluis aan te doen. L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, a.w., dl. V, blz. 438, nr 1089, oorkonde van 12 dec. 1463. — Dat kan waar geweest zijn begin dec. 1460 voor de Venetiaanse galeien. Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.513, *rek. v. Brugge (1460-1461)*, f° 28 r°.

(26) R. Degryse, *De schepen in de haven van Sluis in het voorjaar 1464* (Mededelingen van de Marineacademie, boek XX, 1968, blz. 95-106), blz. 101-102, bijlage 1.

(27) Op 31 april hielden de vertegenwoordigers van Brugge en het Brugse Vrije ruggespraak met die van de Spaanse natie over «'t stic ende zake van den piloten van Vlaendren». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 42.575, *rek. v. b. Brugse Vrije (1464-1465)*, f° 24 r°. — Be-

grote schepen in het Zwin verliep ogenschijnlijk voorlopig naar wens, aangezien een kroniekschrijver ons, wellicht niet zonder veel overdrijving, weet te melden dat, op een bepaald ogenblik in 1468, een vloot van 150 koopvaarders zomaar tegelijk de haven van Sluis binnenzeilde (28). Blijkbaar was dit binnenvaren tijdens een gunstig getijde gebeurd, wat zeker naderhand nu en dan nog zou geschieden.

De verzanding van het Zwin en de moeilijkheden als gevolg daarvan voor de scheepvaart ontgingen niet aan de aandacht van Karel de Stoute, de nieuwe hertog, die in 1467, zijn vader Filips de Goede opgevolgd was. Op het verzoek van de vorst kwamen de Vier Leden van Vlaanderen in mei en juni van het jaar 1469 te Gent bijeen om de beide kwesties te bespreken (29). De stranding van een kraak, geladen met goederen van Genuese en Spaanse kooplui, vóór de kust van Heist en andere soortgelijke schade, die de vreemde koopvaarders bijna dagelijks leden, maakte de aanstelling van bekwame Zwinloodsen door Brugge en het Brugse Vrije plotseling opnieuw tot een dringende noodzaak (30). Voor het overige werd op de dagvaart van de Vier Leden te Gent vooral over het probleem van de aanpassing

sprekingen werden ook gehouden met de stuurliu en de vissers van Blankenberge en Oostende over «t inleeden van den scepen» en «de ordonnancie gheadviseert anghaende de piloten ende leedsmannen van den Zwene ter Sluus». Ibidem, nr. 32.198, *rek. v. Blankenberge (1465)*, f° 10 v°, en nr 37.292, *rek. v. Oostende (1465)*, f° 8 v° (22 mei).

(28) «Actum ... up den kersavent, doender een vlote van C ende L coopvaarders schepen seffens inne die havene van der Sluys arriveerden, ter grooter ghemeenen verblijdinghe van alle die naerste ghesetenen, want ter niemende en leefde, die dierghelijcke oyt meer ghesien hadde». Nic. Despars, *Cronycke van den lande ende graefsepe van Vlaenderen*, Brugge, 1840 (2de uitg.), dl. IV, blz. 47, onder het jaar 1468.

(29) W.P. Blockmans, *Handelingen van de Leden en van de Staten van Vlaanderen (1467-1477). Excerpten uit de rekeningen van de Vlaamse steden, kasselrijen en vorstelijke ambtenaren* (Kon. Comm. v. Gesch.), Brussel, 1971, blz. 58-61, nr 42, en blz. 62-63, nr 43.

(30) Op 5 juni gingen een tweetal vertegenwoordigers van het Brugse Vrije te Heist inlichtingen inwinnen om te weten te komen «wie ende wat personen gheanevaert hadden diversche goedinghen, commende ute eenre craken, bedorven voor Heys voorseit ende toebehoorende zekere Genevoisen ende Spaengiaerden, ten hende dat men daer of den cooplieden restitucie zoude moghen doen geschien. Item, omme met den notabelen

van het Zwin gehandeld. Het resultaat was de samenstelling van een bijzondere commissie, belast met het onderzoek naar de verschillende mogelijkheden tot verhoging van de watertoevoer in dat zeeget en bevoegd tot het indienen van voorstellen dienaangaande. Op 27 april 1470 hechtte de hertog zijn goedkeuring aan het Brugse voorstel tot het openen van een toegang tot de zee langs de polder van het Zwartegat, die de tweede monding van het Zwin ten oosten van Kadzand afsloot, en tot uitvoering van de nodige werken daartoe op kosten van gans de gemeenschap (31). Intussen had een smaldeel Venetiaanse galeien Sluis links laten liggen om Zeeland aan te doen en dit ondanks de geruststellende verklaring, uitgaande van Brugge, dat het voor zulke vaartuigen toch doenlijk was het Zwin binnen te varen (32).

Het was wellicht ook om militaire redenen, dat Karel de Stoute zich over de verminderde bevaarbaarheid van de Zwinhaven zorgen begon te maken. De hertog, die in de Engelse troonstrijd aan de zijde van koning Edward IV van York stond, verzamelde te Sluis, in het begin van 1470, een twintigtal grote Spaanse en andere uitheemse vaartuigen, waaronder kraken en hulken, bestemd om te worden ingezet tegen de graaf van Warwick, die met een vloot uit Engeland naar Normandië gevlucht was, waar hij zich aan

van daer te communicierene ende te adviserene wien men best ordonne-
ren ende committeren zoude omme piloten te zine ende de scepen ter Sluus
in te bringhene, omme te remedierene de scaden, die daghelycx ghevielen
biden ghebreke van dien ...». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr
42.579, *rek. v. h. Brugse Vrije (1468-1469)*, f° 35 v° (5 juni 1469). Zie ook f°
35 r°.

(31) L. Gilliodts-Van Severen, *Bruges port de mer. Etude historique sur
l'état de cette question, principalement pendant le XVIe siècle* (Ann. Soc.
d'Emul. de Bruges), Brugge, 1895, blz. 43-46. — M.K.E. Gottschalk,
Historische geografie van westelijk Zeeuws-Vlaanderen, Assen, 1955-
1958, dl. II, blz. 72-75.

(32) De Brugse wethouders deden een certificaat opstellen, waarin door
verschillende personen getuigd werd, «dat wel doenlic was de galeien van
Venegen, doen ligghen(de) in de Wielinghe, te bringhene ter Sluus in 't
Zwin». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.522, *rek. v. Brugge
(1469-1470)*, f° 111 v°. Zie ook f° 60 r° en v° (jan. 1470). De Wielinge(n)
strekete(n) zich toen, als vaargeul, nog niet uit tot vóór de Vlaamse kust,
daar ze tussen Vlissingen en het Zwin lag(en).

kaapvaart schuldig maakte. Het Bourgondisch eskader, waarvan de verschillende eenheden door edellieden als vazallen uitgerust geworden waren, vertrok einde mei uit Sluis naar Rammekens bij Vlissingen, om er, in het begin van juni, onder zeil te gaan en zijn opdracht uit te voeren (33). Ongetwijfeld bevonden zich aan boord van het admiraalschip en van sommige andere schepen van deze krijgsvloot ook enkele Vlaamse loodsen, zoals dit toen de gewoonte op de oorlogsbodems was (34). Vijf jaar later, in het begin van 1475, rustte Karel de Stoute, tot ondersteuning van Edward IV, zijn bondgenoot in de oorlog tegen de Franse koning Lodewijk XI, te Sluis, op kosten van het graafschap Vlaanderen, opnieuw een smaldeel uit, ditmaal bestaande uit acht schepen. Vijf of zes van deze vaartuigen werden te Sluis opgetuigd en bewapend en de overige te Arnemuiden in Zeeland. Het waren respectievelijk een grote Spaanse «nef» of kraak van 400 vaten, die als admiraalschip zou worden ingezet, twee Bretoense karvelen met een tonnenmaat van 120 en 160 vaten, twee Vlaamse karvelen met een draagvermogen van 120 en 150 vaten, een Vlaams of Zeeuws schip van 240 vaten en twee Zeeuwse karvelen (35). Uit de rekening van deze bewapening en maritieme expeditie vernemen we dat, naast de eigenlijke bemanning van matrozen, krijgslieden en officieren, er ook acht zeepiloten en vijf Vlaamse Zwinloodsen in dienst genomen waren (36).

(33) R. Degryse, *De admiraals en de eigen marine van de Bourgondische hertogen*, a.w., blz. 166-167.

(34) Aan boord van het Nieuwpoorts konvooschip, dat in 1474 samen met een soortgelijk Oostends vaartuig, de haringvissers begeleidde en beschermde, bevond zich een loods. R. Degryse, *Rekening van de Nieuwpoortse haringvangst en konvooiëring van 1474* (Mededelingen van de Marineacademie van België, boek XI, 1958-1959, blz. 57-110, met verklarende woordenlijst door R. De Bock), blz. 64.

(35) R. Degryse, *De admiraals en de eigen marine van de Bourgondische hertogen*, a.w., blz. 170, naar de rekening van de vloot, Rijsel, Arch. dép. du Nord, B 6.770.

(36) Uit de rekening van de vlootuitrusting blijkt inderdaad dat voor augustus en september 1475 een maandelijks toelage van 6 schilden per man aan acht «pilotz» en een van 3 schilden per man aan vijf «pillotz de Flandres» uitgekeerd geworden was. Ongetwijfeld bevond er zich op elk

In 1473, het jaar waarin de werken tot het doorsteken van de polderdijk van het Zwarte Gat eindelijk een aanvang genomen hadden (37), was de stad Brugge nogmaals tot de aanstelling van piloten overgegaan (38). De volgende jaren deden zich blijkbaar, inzake het binnenloodsen van de grote schepen in het Zwin, geen bijzonder moeilijke problemen voor, vermits we daarover niets vernemen. De politieke crisis in Vlaanderen, verwekt door de nederlaag en de dood van Karel de Stoute in de slag bij Nancy, en de daaruit voortvloeiende economische en andere implicaties brachten Brugge in het begin van 1477 er toe in het loodswezen opnieuw in te grijpen. Daar de mogelijkheid niet denkbeeldig was, dat sommige stuurlui van de Vlaamse kust de kans zouden aangrijpen om de Spaanse en andere vreemde koopvaarders naar Zeeland, in de plaats van naar Sluis, te leiden, drong de stad bij Maria van Bourgondië aan om dit te doen verbieden, wat ze op 13 maart bij de erkenning en bevestiging van haar privileges verkreeg. De stuurman, die als piloot, het zou aandurven enig schip elders dan in het Zwin binnen te loodsen zou met een boete van niet minder dan twintig pond Vlaamse groten bestraft worden (39). Korte

van de acht oorlogsschepen een scheepsloods, terwijl de vijf andere loodsen, ook bestempeld als «pillotz et conseillers du pays de Flandres» of Zwinpiloten, aan geen enkel van die vaartuigen verbonden waren, maar enkel ter beschikking stonden. Elders in de rekening vinden we de hoedanigheid van «maistre pillote de Flandres et advitailleur» voor twee scheepsloodsen, die met hun naam vernoemd worden, waaronder Thilman van Holst, waarvan we weten, dat hij twee jaar later bewaarder van de tonnenbakens aan de inkom van het Zwin was. Daardoor vernemen we ook, dat sommige Vlaamse piloten eveneens als leverancier van scheepsproviand opraden. Op een van de acht vaartuigen was gedurende de maand september ook een «maistre pilot pour la coste de noord» of Noordzeeloods in dienst. Ibidem, B 6.770, f° 3 r° - 6 v°.

(37) M.K.E. Gottschalk, *a.w.*, dl. II, blz. 100.

(38) Op 6 juli stuurden de Brugse wethouders naar Blankenberge en andere plaatsen aan de kust van het Brugse Vrije een bode met de kopie van het plakkaat met de ordonnantie «omme leedsmannen ter zee gestelt te zine». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.525, *rek. v. Brugge (1472-1473)*, f° 66 r°, en nr 32.206, *rek. v. Blankenberge (1473)*, rubriek «diversche kosten».

(39) «Item, dat negheen stierman, wonende an de Vlhemsche coste, eeneghe scepen zal moghen voeren oft leeden in Zeelandt, noch eldre dan

tijd nadien zien we inderdaad de Spaanse vloot de haven van Sluis binnenzeilen, alhoewel met opvarenden vol vrees voor de gebeurtenissen in Vlaanderen, waaronder, naast de heersende opstand, de dreiging van een Franse inval. Aan de kust hield men dan ook een oog in het zeil ten einde elke aanslag vanuit zee op de havens en het Zwin te voorkomen (40). Door het charter, dat de Bruggelingen op 21 april van de hertogin wisten af te dwingen, werd overigens, ter bescherming van de koopvaardij langs de toegangswegen tot de Zwinhaven, evenals van de zeevisserij langs de Vlaamse kust, aan de leenhouder van de Brugse tol en aan de admiraal van Vlaanderen de verplichting opgelegd dat jaar zes oorlogsbodems, elk met een tonnenmaat van 200 vaten, uit te rusten en in zee te sturen (41).

De doorsteek van de polder van het Zwarte Gat leverde, zoals sommige tijdgenoten verwacht hadden, niet de gewenste resultaten op, daar het water aldaar na elke vloed terugvloeide in de richting vanwaar het gekomen was (42). Het voortbestaan van het havenbedrijf te Sluis hing dan ook meer en meer van een goed georganiseerd loodswezen af. In de loop van het jaar 1480 diende de stad Brugge nogmaals op de bereidwilligheid van de stuurlui van de kust beroep te doen, toen op een bepaald ogenblik een aantal kraken op

ter Sluis in 't Zwin, up de boete van twintigh ponden grooten Vlaemscher munten telker ter verbuerne, daer of d'een helt te gheldene ons ende onsen naercommers ende d'ander helt onser stede van Brugghe». L. Gilliodts-Van Severen, *Coutume de la ville de Bruges* (Coutumes des pays et comté de Flandre, Quartier de Bruges), dl. II, Brussel, 1875, blz. 72-100. Zie blz. 85, art. 27. — Naar de kustplaatsen van het Brugse Vrije werd een plakkaat gestuurd met de aanmaning, dat men er «zoude puplieren ende uutroupen, dat neghene leedsmans ghenen Spansscepen ende zoude zeilen niewers dan ter Sluus». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.210, *rek. v. Blankenberge* (1477), rubriek «messagiers».

(40) De wethouders van Oostende stuurden naar hun collega's te Blankenberge hun bode om hen mede te delen, «dat zij (de Oostendenaars) verstaen hadden van der vlote van den Spangaerden, die ter Sluus ghecommen was met al ducht» en om hen te vragen, dat zij (de Blankenbergenaars) «wel toe zien wilden ende goede wake houden». Ibidem.

(41) L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, a.w., dl. VI, blz. 146, naar Brugge, Stadsarchief, *charter nr 1155*. — R. Degryse, *De admiraals*, a.w., blz. 172-173.

(42) M.K.E. Gottschalk, a.w., dl. II, blz. 74 en 100.

zee te wachten lagen om in het Zwin te worden binnengeloodst (43). De behoefte aan piloten, die steeds op tijd en stond beschikbaar moesten kunnen zijn, en de handelwijze van sommige stuurlieden om de vreemde schepen naar Zeeland in plaats van naar Sluis te leiden, brachten Brugge nog vóór nieuwjaar 1484 er toe het loodswezen van het Zwin opnieuw volledig te reglementeren en grondig te reorganiseren (44). Het reglement, dat kort daarop uitgevaardigd werd, namelijk de ordonnantie van hertog Filips de Schone van 4 februari van genoemd jaar, legde de basis voor de standvastige werking van een loodsdienst van het Zwin onder de leiding van de stad Brugge.

2. — *De organisatie van het Brugs loodswezen in 1484 en volgende jaren.*

De hertogelijke ordonnantie van 1484 nopens de organisatie van het loodswezen van het Zwin bestaat uit een inleiding, waarin de redenen voor haar uitvaardiging verduidelijkt worden, en een veertiental artikelen, die het eigenlijk reglement vormen. Het stuk begint in zijn inleiding met te wijzen op de betekenis van Sluis als een van de drie voornaamste zeehavens van de toenmalige christen wereld en op de rol van de handel in Vlaanderen, de rijkste landstreek onder al de gebieden van de hertog. Vervolgens stelt het de weerslag van de geruchten over de verzanding en de vernauwing van het Zwin aan de kaak, namelijk de handelwijze van zekere stuurlieden van de kust om, zonder de nodige

(43) De wet van Brugge stuurde naar Blankenberge een plakkaat om erop aan te dringen, «dat de scippers ende stierlieden diligencie doen zouden omme de craken in 't Zwin van der Sluis te bringhene, die up 't zee waren». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.213, *rek. v. Blankenberge (1480)*, f° 13.

(44) Reeds op 21 december 1483 dienden de Brugse schepenen te Gent bij de «heeren van den edelen bloede» en van de hertogelijke raad het verzoek in tot het verkrijgen van «de commissie angaende den piloten, die ghestelt zijn ter bewaernesse van den coopman ende van zinen goede, willende verzouken 't Zwin ende havene ter Sluus». Brugge, Stadsarchief, *stadsrekening (1483-1484)*, f° 131 r°.

kennis en dus roekeloos, de vreemde koopvaarders Sluis binnen te loodsen, met als gevolg zeer dikwijls schipbreuk, de gewoonte van andere piloten om, uitsluitend in eigen voordeel, zulke schepen in de Wielinge(n) te brengen en de schrik van sommige uitheemse kooplui om nog verder de Vlaamse havens aan te doen. Dan volgt het reglement, bedoeld om aan deze toestand het hoofd te bieden. Van de dertien artikelen of punten, waaruit het samengesteld is, zijn er sommige nieuw en andere blijkbaar eerder herhalingen of bevestigingen van vroegere Brugse verordeningen. De inhoud van deze punten is als volgt (45) :

- 1) De stuurlui, wonende te Oostende, Wenduine, Blankenberge, Heist, Sluis en Slepeldamme, die als loodsen verkozen worden, zullen voor de wethouders van Brugge en in het bijzijn van de baljuw of de schout van die stad zich door eed verbinden de vreemde koopvaarders trouwelijk in het Zwin binnen te brengen en nergens anders.
- 2) Voortaan is het alleen aan beëdigde piloten geoorloofd schepen in het Zwin binnen te loodsen en dus aan niemand anders en dit op straf van 300 pond parisis boete en verbanning, met uitzondering nochtans voor de vreemde loodsen, die zich aan boord van de aankomende vaartuigen bevinden en waarop kan vertrouwd worden als op waarachtige Vlaamse of uitheemse leeds-lui met plaatselijke ervaring.
- 3) De stuurlui, die als loodsen aangesteld en beëdigd worden, zullen voortaan op de linker mouw van hun bovenkleed een kenteken in zilver in de vorm van een roer in miniatuur dragen, ten einde aldus hun ambt kenbaar te maken, en wie het niet zou doen, zal met een boete van 50 pond parisis bestraft worden.
- 4) Het is voortaan aan de stuurlui, die als piloten verkozen en beëdigd worden, verboden drinkgelagen met weddenschappen op het eerst inleiden van vreemde koopvaarders in te richten en dit op straf van 100 pond parisis boete per deelnemer, bij iedere overtreding, en van verdere gerechtelijke vervolging.

(45) Bijlage II.

- 5) Mocht, als gevolg van de nalatigheid van een loods of van verschillende loodsen, een koopvaarder of enige koopvaarders schipbreuk lijden en dit bij de gerechtelijke instanties of de wethouders van het land aangeklaagd worden, dan moeten de officiers van justitie van de plaats, waar dit gebeurd is, tot de arrestatie van de betrokken piloot of piloten overgaan en die gevangen houden, tenzij de wet van Brugge er anders over beslist, maar in geval van niet naleving zullen ze zelf gerechtelijk vervolgd worden.
- 6) Mocht een koopvaarderschip vóór de kust van Vlaanderen of in het Zwin vergaan, dan mogen degenen die het ongeval bijwonen, als schippers, piloten of anderen, zonder zich aan verwijt bloot te stellen, terstond in het wrak gaan om de goederen, die erin zijn, te bergen, mits ze daarna de geredde voorwerpen naar de dichtstbij gelegen plaats brengen om aldaar bij de gerechtelijke instanties aangifte ervan te doen, zoniet zullen ze wegens diefstal vervolgd en bestraft worden, maar voor de door hen bij het bergingswerk gepresteerde arbeid moeten ze door de koopman, aan wie het goed toebehoort, betaald worden en mocht het dienaangaande niet tot een overeenkomst komen, dan moeten de wethouders van de gemeente, waar de geborgen waren gebracht werden, het loon, dat aan de redders verschuldigd is, naar de gepresteerde inspanning schatten en doen uitkeren en eerst daarna mag het opgeviste bezit aan de eigenaar afgeleverd worden.
- 7) De beëdigde piloten, die hun woonplaats in Vlaanderen hebben, mogen geen enkel schip elders dan in het Zwin brengen, op straf van verbanning en andere gerechtelijke vervolging, indien ze het toch zouden doen, maar indien, in geval van zware storm en onweder, de schipper van zulk een te loodsen vaartuig het niet waagt de Zwinhaven aan te doen, dan heeft de piloot, die aan boord gekomen is, de toelating voor die ene huurtijd de koopvaarder daarheen te voeren, waar hij denkt dit het best en zonder vrees voor schipbreuk te kunnen doen.

- 8) Dat voortaan niemand zich veroorloofd aan de tonnenbakens, die in het Zwin gelegd zijn, te raken, ten einde die te verplaatsen of te beschadigen en dit op straf van verbeurte van lijf en goed, behoudens eenieders recht.
- 9) Dat elkeen, die weet dat enige schade aan de tonnenbakens en tekens, die in het Zwin liggen, aangericht zal worden of personen kent, die het inzicht hebben zulke beschadiging toe te brengen, dit bij de wethouders van Brugge of hun vertegenwoordigers te Sluis moet aangeven, op verbeurte van 30 pond parisis in geval van niet naleving.
- 10) Ten einde de vreemde koopvaarders, die uit zee komen, van een loods belast met het binnenvaren te voorzien, zo zullen de gezworen piloten tijdens de visvangst zich op zulk een manier groeperen en tevens ook verdelen, dat er in elke vissersboot een van hen is, zodat de grote schepen zich terstond naar hen kunnen begeven om in het Zwin binnengeloodst te worden.
- 11) Indien een gezworen piloot overlijdt, dan moet hij door een nieuwe loods uit dezelfde gemeente of parochie, waar hij woonde, vervangen worden. Van dit afsterven zullen de wethouders of de notabelen van deze plaats binnen drie dagen daarna de wet van Brugge verwittigen. Tevens zullen ze daarheen de meest geschikte persoon sturen om er tot leedsman aangesteld en beëdigd te worden, aanstelling en beëdiging, die, zoals gezegd, door de schepenen van Brugge, in tegenwoordigheid van de baljuw of de schout aldaar, dienen gedaan te worden.
- 12) Opdat de verschillende punten en artikels van onderhavig reglement des te beter onderhouden en nageleefd zouden kunnen worden en niemand, onder voorwendsel van onwetenheid, er tegen in zou gaan, zo zal men elke plaats, hierboven vernoemd, waar de loodsen wonen, een kopie van de tekst, die er woordelijk mede overeenstemt, overhandigen. Ook zal elke waard te Sluis, die aan vreemde kooplui of aan schippers van uitheemse schepen logies verschaft, op straf van 50 pond parisis boete, gehouden zijn zulk een kopie te bezitten en die moet, gehecht aan een bord, vooraan in zijn her-

berg te zien zijn, zodat de meesters van de buitenlandse vaartuigen en andere vreemdelingen, wie het aangaat, weten mogen wat hen te doen staat.

- 13) De gezworen piloten zullen voortaan door de meesters van de koopvaardis-schepen, die hen te werk stellen, voor hun diensten bij het binnenloodsen in het Zwin tijdens normale weersomstandigheden aldus bezoldigd worden : voor een vaartuig van vijftig vaten acht schellingen groten, voor een van honderd vaten, twintig schellingen groten, d.i. een pond, voor een van tweehonderd vaten twee pond groten en voor een van driehonderd vaten of meer drie pond en twaalf schellingen groten. In geval van onweder of nachtelijke getijden zullen de betrokken loodsen boven dit tarief vergoed worden op basis van de schattingen en verordeningen gemaakt door de wet van de gemeente aan het Zwin, die het dichtst gelegen is bij de plaats, waar de door hen binnengebracht schepen zullen aankomen.

Na deze dertien punten van het reglement volgt de slot-formule :

- a) De hertog, ingaande op de voorstellen en wensen van de Drie Leden van Vlaanderen en na dienaangaande het advies van de waterbaljuw van Sluis en van de president en de leden van de kamer van de Raad van Vlaanderen te hebben ingewonnen en met de heren van den bloede en van de Grote Raad te hebben beraadslaagd, hecht zijn goedkeuring aan deze ordonnantie en wil dat de verschillende artikelen ervan naar de vorm en naar de inhoud stipt nageliefd worden.
- b) Hij behoudt voor zich de twee derden van de boeten uitgesproken tegen degenen, die als overtreders van dit reglement bestraft zullen worden. Van dit aandeel in de opbrengst van de beboetingen dient elke officier van justitie voor de plaats, waar hij in functie is, jaarlijks in de door hem ingediende rekeningen rekenschap af te leggen. Het overige derde deel van de betrokken boeten wordt aan de aanbrengrers of aanklagers toegekend.

- c) Hij gelast daarom, na ontbieding, de genoemde president en leden van de kamer van de Raad van Vlaanderen, de souverain-baljuw van Vlaanderen, de baljuws van Gent, Brugge en Ieper, de water- en de poortbaljuw van Sluis en alle andere officieren van justitie, ambtenaren en onderzaten, wie het aangaat, toe te laten dat de Drie Leden de punten van deze ordonnantie naar de vorm en de inhoud naleven en doen naleven en ter zake alle beletselen nalaten, behoudens de vorstelijke rechten en soevereinitet.
- d) Hij beveelt de overhandiging aan de verschillende plaatsen, die met deze ordonnantie te maken hebben, van een gecollationeerde kopie of vidimus, die, zoals het origineel, van zijn zegel en van de handtekening van een van zijn secretarissen voorzien moet zijn.

Uit de inhoud van dit vernieuwd reglement blijkt impliciet dat er in het toenmalig loodswezen nog steeds misbruiken bestonden, als het geven van drinkgelagen op het eerste inleiden van vreemde schepen (46), de onbekwaamheid of de roekeloosheid van sommige stuurliu bij dit binnenloodsen, het doen afwijken van koopvaarders langs de Wielinge(n) naar Zeeland en de te hoge lonen, die door de piloten van de schippers, die hen in dienst namen, gevraagd werden, allemaal gedragingen, die bij de Vlaamse leedslui op een geest van winstbejag wezen. Nieuw in de hertogelijke ordonnantie waren ongetwijfeld de verplichtingen opgelegd aan de beëdigde loodsen een insigne te dragen, het tarief van de lonen voor het binnenbrengen van de vaartuigen berekend naar rato van de tonnenmaten, de regeling van de vervanging of opvolging van de gestorven leedslui, de politie maatregelen betreffende de tonnenbakens liggende in het Zwin en de bekendmaking van het ganse reglement door de waarden door middel van de tekst ervan in hun herbergen. In haar geheel genomen bekrachtigde de

(46) De boete op het inrichten van drinkgelagen door de loodsen werd van 10 pond parisis op 100 pond parisis gebracht. Vergelijkt art. 1 van het reglement van 1449 (bijlage I) met art. 2 van het nieuw reglement (bijlage II).

ordonnantie de bevoegdheden van de Brugse wethouders inzake de organisatie van het loodswezen van het Zwin met het oog op het behoud van de vreemde koopvaardij op Sluis.

In overeenstemming met het vernieuwd reglement ging de stad Brugge dan ook tot de aanduiding en de beëdiging van niet minder dan zestig piloten over, namelijk eenentwintig uit Wenduine, twaalf uit Blankenberge, twaalf uit Heist, acht uit Oostende, zes uit Sluis en één uit Slepeldamme, die we allen met hun naam kennen. Elk van deze pas aangestelde loodsen ontving van de Brugse magistraat een exemplaar van het reglementair kenteken in zilver (47). De uitgaven in verband met de vervaardiging van deze insignes vinden we in de stadsrekening van Brugge over de betrokken ambtsperiode opgesomd (48). De stad zorgde er bovendien ook voor dat elk van de plaatsen, vanwaar de nieuwe piloten herkomstig waren, in het bezit van een kopie van de ordonnantie gesteld werd (49).

(47) Bijlage III, lijst van de piloten, aangesteld in 1484 en elk in het bezit gesteld van «een zelveren woghen roer». — Vooraleer de insignes te laten maken, hadden de Brugse wethouders hun Blankenberge collega's ontboden «omme avijs te hebben up 't fatsoen van de zelveren roeren te doene makene omme de piloten». Eenmaal de kentekens klaar waren, werden de Blankenberge schepenen nogmaals geroepen om ze te komen afhalen. Brussel, Agl. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.217, *rek. v. Blankenberge (1484)*, f° 8 r°.

(48) «Betaelt by ordonnancie van der camere Ryquaert Volbert, den goudsmet, van ghemaect t'hebbene 24 zelverin roeren van scepen, weghende 21 oncen, te 5 s.gr. de once. Comt, mids 16 gr. van fantsoene van den sticke, 6 lb. 17 s.gr. Item, Gheeraerd Inghergraven, den goudsmet, van ghemaect t'hebbene 20 zelverin roeren van scepen, weghende 18 oncen ende een fierlinc, ten pryse als vooren, comt 5 lb. 16 s. 8 d.gr. Ende den zelven Gheeraerd van noch ghemaect t'hebbene 16 roeren, weghende in zelvele 14 oncene 11 1/2 Inghelschen, ten pryse als voren, 4 lb. 14 s. 2 d.gr. Alle welke voorseide roeren ghemaect zyn gheweist omme die ghedreghen te werdene by den 60 pyloten, die ghecoren ende ghenomen zijn ter bewaernesse van den vreimden coopman ende van zinen goede, willende verzouken 't Zwin ende havene ter Sluus, ten hende, dat by hemlieden de scepen zonder dangier, te zekerder, metter gracie gods, zouden moghen ingebrocht worden, comt 17 lb. 7 s. 10 d.» Brugge, Stadsarchief, *rekening van 1483-1484*, f° 174 v°, alwaar wel degelijk sprake is van «LX pyloten», daar waar L. Gilliodts-Van Severen het getal XL las. Zie *Inventaire*, a.w., dl. VI, blz. 237, en *Table Anal.*, verbo «pilotage».

De wethouders van gemeenten als Blankenberge en Oostende traden, na de uitvaardiging van de ordonnantie, reeds in het begin van april 1484 met elkaar in contact om opnieuw de problemen in verband met de loodsdienst te bespreken (50). Daar was ongetwijfeld reden toe. Het blijkt inderdaad dat het vernieuwd reglement niet onmiddellijk de resultaten opleverde, die men ervan verwachtte. Zo horen we op een bepaald ogenblik gewag maken van klachten vanwege vreemde schippers over het gebrek aan piloten, nodig om hen assistentie te verlenen bij het binnenvaren van het Zwin, zodat hun schepen vóór de Vlaamse kust op de «stroom» voor anker moesten gaan en blijven liggen. De wethouders van Brugge zagen zich dan ook genoodzaakt hun Blankenbergse collega's daarop attent te maken (51). Op een ander ogenblik verzochten ze, langs de wet van Blankenberge om, de loodsen aldaar spoed te maken, ten einde een groot aantal Spaanse koopvaarders, die toen uit zee aankwamen, in de haven van Sluis te leiden (52). Sommige Blankenbergse piloten blijken evenwel zich om de Brugse reglementen niet bekommerd te hebben, aangezien ze er niet voor teruggedeinsd waren zekere vreemde vaartuigen naar Zeeland te loodsen (53). De magistraat van Brugge verloor al deze zaken niet uit het oog. In de loop

(49) De Brugse schepenen stuurden op een bepaald ogenblik hun bode naar Blankenberge met een aanmaning tot publicatie van «de ordonancie ghemaect hoe de pyloten van Vlaenderen de coopliden in Zwyn ter Sluis brynghen zouden». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.217, *rek. v. Blankenberge (1484)*, f° 11 r°. — Zie verder bijlage III.

(50) «Den bruchmeester ... van Blanckenberghe quam t'Oosthende den 9en in april spreken metter wet angaende den piloten». Ibidem, nr 37.311, *rek. v. Oostende (1484)*, f° 6 v°.

(51) De Brugse schepenen riepen de Blankenbergse wethouders om met hen te spreken «up stic van den piloten, mids dat zekere naciën van den coopliden hemlieden geclaecht hadden, dat, als zij hier up den stroom laghen, ghebrec hadden van pijloten omme in 't Zwin ter Sluis te comene». Ibidem, nr 32.217, *rek. v. Blankenberge (1484)*, f° 8 v°.

(52) «dat one pijloten dyligencie doen zouden omme zeker menichte van Spaenschen sepen, die doe up t'zee waeren, binden Zwene van der Sluis te bringhene». Ibidem, f° 11 r°.

(53) De Blankenbergse schepenen werden door hun Brugse collega's ontboden om er te spreken «angaende dat eenighe piloten van Blanckenberghē zekere coopliden ghevoert hadden in Zeeland». Ibidem, f° 9 r°.

van de maand november moesten de wethouders van Oostende dat ondervinden, vermits deze hen opriep ten einde nogmaals de modaliteiten van de ordonnantie nopens het loodswezen te bespreken (54). Het volgend jaar verlieten veel vreemde kooplui, onder de druk van het geschil tussen Brugge en Maximiliaan van Oostenrijk, die, sinds de dood van Maria van Bourgondië in 1482, als regent optrad, Vlaanderen tijdelijk voor Antwerpen, wat onvermijdelijk de koopvaardij op Sluis in het gedrang bracht (55). Het heeft er dan ook alle schijn van dat het reglement van 1484, vooral wat de dienstverlening door het korps van de beëdigde Zwinloodsen aanging, toen niet behoorlijk kon worden toegepast. Hoe anders te verklaren dat de stad Brugge het nuttig oordeelde bijkomende maatregelen te treffen, na in november 1486 opnieuw op de piloten van de kust beroep gedaan te hebben (56). De eerste van deze nieuwe maatregelen was het uitsturen in zee van enkele loodsen met de opdracht de mogelijk op komst zijnde Spaanse en Bretoense vloten van koopvaarders op te sporen of op te wachten en tegemoet te varen, voorbeeld dat door de gemeente Middelburg zou worden nagevolgd (57). De tweede maatregel, door de Brugse schepenen in het begin van 1487 getroffen,

(54) Op 12 nov. trokken een burgemeester en een schepene van Oostende «in de camere van Brugghe t'haren scrivene angaende de ordonnantie van den piloten van der zeecost in Vlaenderen». Ibidem, nr 37.311, *rek. v. Oostende (1484)*, f° 10 v°.

(55) *J.H.A. Beuken, a.w.*, blz. 156.

(56) Op 13 nov. werden brieven gestuurd «t'Heys an de pyloten aldaer». Ibidem, nr 32.537, *rek. v. Brugge (1486-1487)*, f° 128 v°. — De redenaars van de Brugse proostdij Sint-Donaas hadden, wellicht op verzoek van de stad Brugge, dat jaar een onderhoud «metten stiermannen van Wendunen, die daer ontboden waren, up stic van der pilotaige». L. Giliodts-Van Severen, *Coutume de la prévôté de Bruges* (Coutumes des Pays et Comté de Flandre), Brussel, 1887, dl. I, blz. 228, noot 4, naar Brugge, Rijksarchief.

(57) Aldus ontvingen in dec. 1486 twee piloten «voor hun zestre, van dat zy uut ghesyn hadden jeghen de vlote van Spaengen ende Berthoenen ... 2 lb.». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer nr 32.538, *rek. v. Brugge (1486-1487)* f° 157 v°. — Dr W.S. Unger, *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in de landsheerlijke tijd* (Rijks Geschiedk. Publ., 54 en 61), dl. II, 's-Gravenhage, 1926, blz. 386 en 397, nrs 272 en 278, uittreksels uit de kwartiermeestersrekeningen over de jaren 1487 en 1493.

bestond in de toekenning van gratuiteiten aan de Vlaamse stuurlui, die vreemde vaartuigen te Sluis binnengebracht hadden. Eigenaardig is wel, dat van de zowat vijfenzeventig zeelui, die dat jaar aldus drinkgeld ontvingen, er slechts een viertal in 1484 als «leedsman» aangesteld en beëdigd geworden was (58).

Wat de werken tot de instandhouding van de bevaarbaarheid van het Zwin betroffen, schenen de Brugse wethouders evenmin de hoop opgegeven te hebben. Nog vóór ze in april 1486 van aartshertog Maximiliaan daartoe de vergunning verkregen hadden, waren ze overgegaan tot de eerste werken om de polder van het Zwarte Gat opnieuw in te dijken. Het dicht maken van de opening aldaar zou evenwel, niettegenstaande kolossale inspanningen en grote geldelijke uitgaven, die de stad Brugge zich vooral in 1487 getroostte, niet tot een goed einde kunnen worden gebracht. In de afsluiting bleef er inderdaad nog vele jaren een vloedgat, dat, wegens de kracht aldaar van de getijden, maar niet gedicht kon worden (59). Op te merken is dat bij het onderzoek tot de mogelijkheid om het Zwarte Gat te bedijken en bij de pogingen om dit te doen ook de piloten en schippers van Sluis betrokken werden (60).

3. — *Het premiestelsel van 1487 en zijn resultaten.*

Een belangrijke stap in de richting van een betere werking van het loodswezen was ongetwijfeld de invoering in het begin van 1487 door de stad Brugge van een stelsel van «liefgeld» of fooien ten voordele van de loodsen of stuurlui, die vreemde koopvaarders te Sluis binnenbrachten. Reeds op 18 januari werd door de Brugse wethouders aan een piloot, die

(58) Bijlagen III en IV. — Het waren Hans of Jan Aelbrechts en Adriaen Boudsin van Oostende, Jacop (Aernould f.) Victoors van Wenduine en Michiel Boone van Blankenberge. Voor Wenduine komen we aldus tot een totaal van 41 stuurlui, cijfer dat ongeveer overeenstemt met een gegeven uit 1497, vermeld door E. Vanden Bussche in *La Flandre*, dl 9 (1878), blz. 251 (42 «scepen»).

(59) L. Gilliodts-Van Severen, *Bruges port de mer*, a.w., blz. 45-48. — M.K.E. Gottschalk, a.w., dl. II, blz. 101-102.

(60) Brugge, stadsarchief, *rek. v. Brugge (1486-1487)*, f° 181 r° en v^o (mei 1487).

een Portugees vaartuig in het Zwin binnengeloodst had, een gift ten bedrage van twintig schellingen groten toegekend (61). Deze vorm van tegemoetkoming, die ongetwijfeld door de hoop op de snelle terugkeer van de vreemde koop-
lui ingegeven geworden was, werd nadien herhaald. Op een bepaald ogenblik betaalden de schepenen van Brugge in het totaal vier pond groten aan de bewaker van de tonnenbakens, die tevens loods was, en zestien andere piloten, nadat ze een vloot, bestaande uit Spaanse en Bretoense schepenen, binnengebracht hadden (62). Het aldus ingezette experiment werd voortgezet en weldra door de vaststelling van de «tax» of voet, waarop de gratuïteiten verleend zouden worden, tot een vast premiestelsel uitgebouwd. Dit vormde dan ook het onderwerp van een ordonnantie, die omstreeks maart 1487 door het college van de Brugse schepenen uitgevaardigd werd. Krachtens deze verordening zou dat jaar, en dat was dan wellicht vanaf Pasen, op basis van twee schellingen groten per vijftig vaten aan tonnenmaat, aan de piloten, die koopvaardij-schepenen in het Zwin binnenloodsten, een gratuïteit worden toegekend, waarvan het juiste bedrag van de beslissing daaromtrent van de wet-houders afhing (63). In de Brugse stadsrekeningen respectievelijk eindigend op 31 augustus 1487 en 31 augustus 1488 treft men inderdaad de opsommingen aan van de uitgaven voor dit drinkgeld, die in het totaal 98 posten bedragen,

(61) «Item, betaelt by laste van der camere Willem Terlinc, pylote, voor zyn moyte ende aerbeyt van dat hy 18 in lauwe inbrochte een scip uut Poortegale in 't Zwin ter Sluus, 20 s.» Ibidem, f° 156 v°.

(62) «Item, betaelt by ordonnantie van der camere Jacop Pauwels, gheseit Loocheter, van dat hy ende andere toot 16 personen in brochten zekere menichte van scepen, beede Spaengiaerde ende Bortoenen, in 't Zwin ende havene ter Sluus, 4 lb.» Ibidem, f° 147 v°. Dit binnenloodsen kan in dec. 1486 of jan. 1487 gebeurd zijn. Zie voetnoot 57. — Jacop Pauwels, gheseit Loocheter, was toen «bewarer» van de tonnenbakens.

(63) De titel van de rubriek betreffende deze uitgaven in de Brugse stadsrekening van 1486-1487 luidt: «Ander betalinghe gedaen by Adriaen van Theimseke ... Ter causen van den liefghelde van den pyloten. Te wetene van elken scepe van vichtich vaten of daer omtrent twee scellinghen, ende van den honderd vaten 4 s.gr. ende alzo voort, naar advenante, ende dat by ordonnancien van den ghemeen college van scepenen van der stede van Brugge». Ibidem, f° 169 r°. — De rekening van 1488 (1 maart - 31 aug.) voegt daarbij «ende dit binden jare 87». Brugge, stadsarchief, genoemde rekening, f° 143 v°, zelfde rubriek. — Zie bijlage IV.

inbegrepen een achtstal betreffende uitbetalingen op grond van terugwerkende kracht van de ordonnantie dienaangaande met een week (64). Deze 98 posten slaan op evenveel koopvaarders, die door 75 stuurlui, als piloten optredende, te Sluis binnengebracht werden. Van deze piloten waren er 26 herkomstig van Oostende, 21 van Wenduine, 17 van Blankenberge, 5 van Heist, 2 van Sluis, 2 van Lombardsijde en één respectievelijk van Duinkerke en Zierikzee. Zowat zestig onder hen hadden elk maar één schip binnengeloodst en de overige vijftien elk twee of vijf vaartuigen. In een paar gevallen waren het twee loodsen, die samen voor het binnenleiden van één grote koopvaarder ingestaan hadden (65).

De beide lijsten met de opsomming van de uitgaven voor fooien aan de stuurlui, die als Zwinloodsen opgetreden waren, bevatten nog heel wat andere bijzonderheden, maar dan over de binnengebrachte koopvaarders zelf. Zo vinden we er per binnengeloodst schip, benevens de naam van de piloot en diens woonplaats, ook de vermelding van het land van herkomst van het vaartuig, diens tonnenmaat en de aard van de getransporteerde goederen en somtijds eveneens de naam van de schipper, de eigenlijke thuishaven, waaronder voor Spanje vooral Bilbao, en zelfs de scheepsnaam opgesomd. De ladingen bestonden hoofdzakelijk uit Spaanse wol, ijzer en wijn, Franse wijn, Engels graan en voor het overige uit zuidvruchten, specerijen, siroop, kanefas, garen, olie, zout en Hamburgs bier. Van de 98 schepen, die tijdens de periode, ongeveer met het jaar 1487 samenvallende, te Sluis binnengeleid werden, kwamen er 39 uit Spanje, 33 uit Bretagne, 11 uit Engeland, 8 uit Portugal, één uit Frankrijk en één uit Hamburg, terwijl de drie galeien met grote tonnenmaat waarschijnlijk tot de Venetiaanse of Genuese vloot behoorden en één enkel vaartuig als thuishaven

(64) «ende dat 8 daghen eer den tax van dien gheordonneirt was». Ibidem, *rek. v. Brugge (1486-1487)*, f° 169 r° en v^o, acht eerste items. — Zie bijlage IV.

(65) Bijlage IV. — Voor de dienst van twee loodsen op één schip, zie nrs 40 en 63.

(66) Ibidem. — Voor de drie galeien, waaronder een «capyteyns galey», zie de nrs 63-65; voor het schip van een poorter van Brugge, nr 67. Ook

Brugge had (66). Niet minder dan 56 van deze koopvaarders, met inbegrip van de drie galeien, hadden elk een draagvermogen van 100 tot 200 vaten of in het totaal zowat 7.500 vaten en 42 andere elk een tonnenmaat van 40 tot 90 vaten of samen 2.678 vaten (67). Voor de 98 vaartuigen kwam dit neer op een gezamenlijk draagvermogen van minstens 10.200 vaten of, per eenheid, op een gemiddelde tonnenmaat van 104 vaten. De schepen met een capaciteit van ongeveer 100 vaten waren inderdaad het talrijkst, namelijk 33. Onder de overige grote vaartuigen bevonden er zich 17 met een draagvermogen van elk omtrent 150 vaten en 8, waaronder de drie galeien, met een tonnenmaat van 200 of meer vaten. Onder deze grote schepen was er ook een Hamburgse «kraaier», met een draagvermogen van 130 vaten, het enige vaartuig onder de 98, waarvan we het scheepstype vermeld vinden (68), met uitzondering nochtans van de drie galeien. Voegen we bij de genoemde 98 koopvaarders met een gezamenlijke tonnenmaat van 10.200 vaten, de schepen, die vóór de opstelling van de lijsten inzake de uitbetaling van drinkgeld aan de piloten door 17 loodsen te Sluis binnengebracht werden (69), dan komen we tot een totaal van 115 of meer eenheden met een draagvermogen van in het geheel zowat 12.200 vaten en dit steeds voor het jaar 1487.

Aan het premiestelsel, dat voor de instandhouding van de vreemde koopvaardij op Sluis zulke gunstige vooruitzichten geopend had, kwam er reeds in het begin van 1488 een einde. Dit was het gevolg van de politieke moeilijkheden, waarin de stad Brugge verwickeld geraakte, nadat de magistratuur en de ambachten er op 2 februari Maximiliaan van Oostenrijk, Rooms koning en nog steeds regent van Vlaan-

het vaartuig vermeld onder nr 75 kan Brugs geweest zijn. — Een paar Bretoense schepen worden blijkbaar elk tweemaal vernoemd; zie de nummers 9 en 22, evenals de nummers 42 en 68.

(67) De meeste schepen met een kleine tonnenmaat waren Bretoens, zoals omstreeks nieuwjaar 1464 de Bretoense karvelen, die toen te Sluis voor anker lagen. De drie galeien hadden ongetwijfeld elk een tonnenmaat van 200 tot 500 vaten, maar de roeiers namen er zeer veel plaats in.

(68) Bijlage IV, nr 77.

(69) Zie noten 61 en 62.

deren, ten huize Craenenburg geïnterneerd hadden. Weldra lieten de vreemde koopvaarders, waarvan de schippers en eigenaars verkozen in dergelijk gevaarlijk conflict niet betrokken te worden, op hun vaart naar de Nederlanden, Sluis links liggen om het Zwin voorbij te zeilen. De Brugse wethouders haastten zich weliswaar, zodra dit gebeurde, om met hun collega's te Heist, Blankenberge, Wenduine en Oostende in contact te treden, ten einde met hun hulp de aldaar wonende piloten ertoe te brengen, bij het binnenloodsen van zulke uitheemse vaartuigen, hun plicht te doen, maar blijkbaar zonder veel resultaat (70). Een van de eisen van de opstandige Bruggelingen was dan ook dat hun wethouders er dienden voor te zorgen, dat de stuurliu en piloten, beëdigd of niet, die zich tot het inbrengen van vreemde schepen elders dan in het Zwin geleend hadden, ter verantwoording geroepen zouden worden (71). Een andere eis was het vrijhouden door de meester van de Brugse tol van de Vlaamse «stroom» door er op te treden tegen de rovers en kapers (72). Naderhand, op 1 juni 1488, in een opsomming van desiderata, die zij aan de jonge Filips de Schone zouden voorleggen, eisten de Bruggelingen voor de

(70) Adriaen van Theimseke, de klerk van de Brugse stapel te Sluis, werd toen meermaals gestuurd naar de «heeren van der wet te Heys, Blanckenberghe, Wendune ende Oosthende omme aldaer te communicierne metten piloten ... up 't inbrengen van de scepen daghelicx voorby zeilende den Zwene ter Sluis ...». Brugge, stadsarchief, *rek. maart-aug. 1488*, f° 144 v°.

(71) «Voort, dat alle stiermannen ende bezwooren pyloten van desen lande commen ten zekeren daghe ende in zeker hand omme te verandwoordene ende te doen blijkene waer omme dat zy groote menichte van schepen ghevoert hebben buter heerlicheyt ende vrydomme van onsen Zwene». O. Delepierre, *Analectes brugeoises* (Ann. Soc. d'Emulation de Bruges, 1ste serie, dl. IV, 1842, blz. 209-249), drie documenten in verband met de troebelen te Brugge onder het regentschap van Maximiliaan. Zie blz. 230 en vlg. : «De doleanchen ende begheerten, die de ghecommitteerde van de neghen leden van der stede van Brugge in 't generale overbrocht hebben der wet», art. 24 (blz. 234). Niet gedateerd. Omstreeks maart 1488.

(72) «Voort, dat zo wie den thol van Brugge toebehoort, sculdich es den Vlaemsche stroom vry te houdene van alle roove ofte men zoudene zynen thol neme ende legghen tsheeren tafle ende zelve de zee vry t'houdene t'synen coste». Ibidem, art. 62 (blz. 240).

toekomst de stipte naleving van de ordonnantie van 1484 betreffende het loodswezen (73).

Onder de belofte afstand te doen van het regentschap, politieke amnestie aan de opstandelingen te verlenen en zijn troepen uit het land terug te trekken, was Maximiliaan op 16 mei in vrijheid gesteld geworden, maar reeds acht dagen nadien verbrak de aartshertog zijn eed. De breuk tussen hem en het opstandige Vlaanderen en Brabant was nu nagenoeg volledig. Brugge, Gent en andere steden hielden het met hun «natuurlijke» vorst, Filips de Goede, en schaarden zich achter Filips van Kleef, neef van de overleden hertogin, Maria van Bourgondië, en dus prins van «den bloede». Deze riep de hulp van de Franse koning in en maakte van het goed versterkte Sluis zijn voornaamste basis en van Brussel, waar hij de macht in handen nam, zijn standplaats. In Zeeland en Holland kon hij bovendien rekenen op de steun van de partij van de Hoeks, die sterk waren op zee. Maximiliaan, geholpen door zijn vader, Keizer Frederik III, concentreerde dan ook Duitse troepen aan de Vlaamse kust, waar weldra Nieuwpoort en Duinkerke zijn partij kusten (74). Hij slaagde er evenwel niet in het Zwin te blokkeren, niettegenstaande hij ditmaal al de koopliedenkolonies ertoe gebracht had Brugge en Sluis voor Antwerpen te verlaten (75). De strijd, die aldus op zee ingezet geworden was, ont-aardde vrij vlug in kapersoorlog, waarvan de vreemde koopvaarders de zware gevolgen moesten ondergaan. Sluis en Oostende werden geduchte kapersnesten in dienst van

(73) «Eerst, dat de privilegen ende ordonnancien, die de stede van Brugghe heeft angaende de pyloten ende stiermannen van Vlaendren, onderhouden werden up de constrainten ende peynen in de zelve privilegen ende ordonnancie, al in 't langhe verclaerst ende dat men die scerpellicke ter executie legghen zonder dissimulacie». Brugge, stadsarch., *cartularium Groenenbouc B.*, f° 52 v°, lijst van de voorrechten en vrijheden, die de stad Brugge graag door hertog Filips de Schone bevestigd zag worden, zodra die meerderjarig werd, art. 1.

(74) Dr Johanna K. Oudendijk, *Een Bourgondisch ridder over den oorlog ter zee, Philips van Kleef, als leermeester van Karel V* (Ned. Akad. v. Wetenschappen, Commissie voor zee-geschiedenis), Amsterdam, 1941, blz. 11-19. — M.K.E. Gottschalk, *a.w.*, blz. 102-103.

(75) H. Van Werveke, *Brugge en Antwerpen*, *a.w.*, blz. 102. — J.H.A. Beuken, *a.w.*, blz. 156.

Filips van Kleef. Nieuwpoort en Duinkerke integendeel deden aan kaapvaart ten voordele van Maximiliaan, die hen daartoe toelating verleend had (76). Dat in dergelijke omstandigheden van een normale werking van het Brugs loodswezen op het Zwin geen sprake meer kon zijn, ligt voor de hand.

Ook in 1489 bleef de toestand op zee verward. De Fransen, die einde juni tevergeefs Nieuwpoort belegerd hadden, sloten de maand nadien een wapenstilstand met Maximiliaan. Oostende, dat door de Franse troepen ont-ruimd geworden was, werd omstreeks het midden van juli door het Nieuwpoorts garnizoen ingenomen en in brand gestoken, met als gevolg dat een groot gedeelte van de bevolking, waaronder de zeelui, naar Sluis uitweek (77). Filips van Kleef zelf gaf de strijd in Brabant op en trok zich einde augustus te Sluis terug, wat het begin zou betekenen van een langdurig verzet. Maximiliaan sloot inderdaad Sluis meer en meer in. In januari 1490 viel Damme in de handen van zijn troepen. Daardoor werd Filips van Kleef van Brugge afgesneden. De Bruggelingen, die reeds op 30 oktober 1489 de bemiddeling van de Franse koning aanvaard hadden, maar daarna terug in opstand gekomen waren, zagen dan ook geen andere uitweg, dan zich op 29 november 1490 aan Engelbrecht van Nassau, stadhouder van Maximiliaan, te onderwerpen. Filips van Kleef zette evenwel onverminderd de kaapvaart voort en verplichtte aldus veel schepen Sluis aan te doen om er hun goederen te lossen. Zo hield hij het nog twee jaar vol, weliswaar met nog steeds het opstandige Gent achter zich. Deze stad kapituleerde evenwel in juli 1492 en sloot met Albrecht van Saksen, de bevelhebber in dienst van Maximiliaan, de vrede van Kadzand. Dit eiland en de havenstad Zierikzee waren inderdaad toen, als laatste

(76) De aartshertog verleende de lieden van Nieuwpoort het recht om te «ontfanghene de goedinghen ... toebehoorende de rebelle van Vlaendren ende hueren adherenten binnen den voorseiden lande ende graefscpe». Brugge, Rijksarch., *fonds Oud archief Nieuwpoort, charter nr 189* (inv. L. Van Werveke, nr 202), akte van 16 sept. / 6 nov. 1488.

(77) Edw. Vlietinck, *Eene bladzijde uit de geschiedenis der stad Nieuwpoort, Oostende, 1889*, blz. 54-65, 73-74. — Id., *Het oude Oostende en zijne driejarige belegering (1601-1604)*, Oostende, 1897, blz. 77-81.

steunpunten buiten Sluis, voor Filips van Kleef verloren gegaan. In het belegerde Sluis was intussen de pest uitgebroken en begon er gebrek te heersen. Filips van Kleef ging dan ook spoedig in op de voorstellen tot onderhandeling en kapitulatie vanwege Engelbrecht van Nassau. Sluis kapituleerde en de Bourgondische prins onderwierp zich, na voor hem gunstige voorwaarden bedongen te hebben, op 12 oktober 1492 (78). Daarmee eindigde tevens ook de periode van nagenoeg vier jaar, tijdens dewelke Brugge zogoed als van de zee afgesneden was geweest en het bezoek van de vreemde kooplui had moeten derven. Gedurende gans deze tijdsruimte is er dan ook geen sprake van de voortzetting van het Brugs loodswezen en van het premiestelsel ten voordele van de Zwinpiloten.

Na de overgave van Sluis ging de stad Brugge onmiddellijk over tot het terugplaatsen in het Zwin van de tonnenbakens, die door de vreemde soldaten ontvreemd en tegen betaling teruggegeven geworden waren en tot het onderhoud ervan (79). Ze deed ook haar best om de vreemde koopliedenaties te Antwerpen, die vroeger binnen haar muren gevestigd waren, te overtuigen terug te keren. Daarbij spande ze zich vooral in om de Spaanse vloot, geladen met wol, die in de loop van november 1492 in Zeeland aangekomen was, voor ontlading naar het Zwin te laten overkomen (80). Daarvan kwam blijkbaar niets in huis, aangezien eerst volgend jaar, in de loop van de maand maart, onderhandelingen over een mogelijke terugkeer met de gevaardigden van de naties van Biskaje, Italië, Genua,

(78) Dr Johanna K. Oudendijk, *a.w.*, blz. 20-29, vooral naar A. De Fouw, *Philips van Kleef, een bijdrage tot de kennis van zijn leven en karakter*, Groningen, 1937, blz. 217-273. — Vrede van Kadzand: 29 juli 1492.

(79) Zie hoofdstuk 4.

(80) De stadspencionaris, de tesorier en een schepene werden naar Antwerpen gestuurd «an de nacie van den Spaengaerden ... omme den zelven te persuadeirne, dat zy de vlote van huerlieder wulle, aldoe ghearriveirt in Zeeland, zouden willen ontladen binnen der stede van Brugghe ende alhier houden huerlieder residencie naer de houde costume». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.546, *rek. v. Brugge (1492-1493)*, f° 142 v° en 143 r°, nov. 1492.

Venetië en Aragon (81) konden worden ingezet. De vreemde koopliedenkolonies kwamen inderdaad terug, na van de Brugse magistraat de toezegging verkregen te hebben, dat hun voorrechten zouden worden erkend en uitgebreid. Aldus ging de stad Brugge, door een oorkonde van 1 september 1493, nagenoeg volledig in op de eisen gesteld door de consuls van de natie van Biskaje, ook inzake het loodswezen. Het duurde nochtans nog zowat een jaar vooraleer de meeste vreemde naties, waaronder ook de hanzeaten, zich opnieuw te Brugge kwam vestigen (82).

De toezeggingen, die door de Brugse wethouders aan de natie van Biskaje, in verband met het loodswezen gedaan werden, leren ons waarin, op dat stuk, de toenmalige problemen of moeilijkheden bestonden. De consuls van deze kooplieden-natie eisten en verkregen niet alleen de bijeenroeping van alle piloten wonende te Sluis, Heist, Blankenberge, Wenduine en Oostende, maar ook inspraak bij de verkiezing en aanstelling van de bekwaamsten onder hen tot Zwinloodsen, belast met het binnenbrengen in het Zwin van de Biskajische schepen. Ze eisten en verkregen eveneens dat er een einde zou worden gesteld aan de ovedreven salarissen, die ze bij storm of zwaar onweder aan de Zwinpiloten te betalen hadden en dit zowel door middel van inspraak, als door de stipte toepassing van de ordonnantie van 1484 op dat punt. Tenslotte eisten en verkregen ze dat, in

(81) Op 20 maart 1493 greep in de «tresorye» te Brugge een vergadering met «ene heerlycke maelydt» plaats, waaraan de kapitein, de baljuw, de schout, de burgemeesters, de schepenen en andere notabelen deelnamen «omme communicacie te houdene metten ghedeputeirden van der nacie van den Bisscaysenen». Ibidem, f° 180 v°. — Voor soortgelijke samenkomst «omme te communicierne metten Ytalianen, Genevoizen, Venecianen ende Aragonnoisen», zie ibidem, f° 180 v°, eveneens in maart 1493, maar zonder aanduiding van dag. — J. Marechal, *Le départ de Bruges des marchands étrangers* (Hand. Soc. d'Em. te Brugge, dl. LXXXVIII, 1951, blz. 5-66), blz. 37-39.

(82) L. Gilliodts-Van Severen, *Cart. de l'ancienne consulat d'Espagne à Bruges*, a.w., blz. 151-162. — Voor de toezeggingen aan de naties van Aragon, Katalonië en Spanje, zie ibidem, blz. 163-167 (1 sept. 1493) en 170-183 (1/12 sept. 1494). — Aldus werd in 1494 de stapel van de Spaanse wol opnieuw te Brugge gevestigd. H. Van Werveke, *Brugge en Antwerpen*, a.w., blz. 106-107.

geval van schipbreuk of gevaar ervoor, de loodsen ertoe gehouden zouden zijn alle hulp te bieden, teneinde het vaartuig, zijn bemanning en zijn lading te redden en daarbij genoeg zouden moeten nemen met de vergoeding die hen door de wet van Brugge, in gemeen overleg met de natie van Biskaje, zou worden toegekend. Daarbij kwam nog de verzekering dat zo, in geval van schipbreuk, enige piloot zich aan vervreemding van een gedeelte van de lading schuldig zou maken, hij als dief en rover zou vervolgd en bestraft worden (83). Omstreeks het midden van oktober 1493 greep inderdaad te Brugge de vergadering van de stuurliu van de kust van het Brugse Vrije plaats, waar tot de aanstelling van de Zwinloodsen werd overgegaan (84).

Het volgend jaar moeten zich opnieuw enkele moeilijkheden voorgedaan hebben. Hoe anders te verklaren dat op 25 april 1494 de Brugse wethouders besloten enkele premies voor het binnenloodsen van Spaanse koopvaarders toe te kennen. Ze bekostigden inderdaad een uitgave ten bedrage van drie pond groten onder de vorm van gratuïteiten, verleend aan verschillende stuurliu uit Wenduine, die schepen van de Spaanse vloot te Sluis binnengeloodst hadden (85).

(83) Bijlage V, artikels 13-15 van de oorkonde van 1 sept. 1493.

(84) De Brugsē magistraat stuurde op 9 okt. de stadsbode «met letren van placate an de wetten van Oosthende, Wendune, Blankenberghe, Heys ende de pyloten aldaer» met verzoek «dat men de stiermans zenden zoude te Brugghe nopende den pyloscepe». De stad Oostende zond inderdaad op 14 okt. twee man naar Brugge «ten beschrevene van der wet aldaer nopende stellen van den pyloten». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.547, *rek. v. Brugge (1493-1494)*, f° 142 r°, en nr 37.316, *rek. v. Oostende (1493)*, f° 8 v° en 12 r°.

(85) «Item, betaelt diversche stierlieden van Wendunen de somme van 3 lb. gr., ter cause van huerliedder cost, moeyte ende aerbeyt, van dat zy zo vele ghedaen hebben datter zekere scepen van der vlote van Spaengen ghecommen ende gevoerd zyn in 't Zwin ende have ter Sluus ende dit by ordonnancie van myne heeren van der wet van der voorseide stede, als 't blyct per acte in date 25 april anno 94». Ibidem, nr 32.547, *rek. v. Brugge (1493-1494)*, f° 154 r°. Het is niet duidelijk of dit binnenloodsen op genoemde datum of naderhand plaatsvond. In dezelfde rekening lezen we immers dat de Spaanse vloot in Zeeland aangekomen was en dat «de meesters van de voorseide scepen niet ghedooghen en wilden, dat de cooplieden hier wulle binder stede (van Brugge) brochten». Ibidem, f° 151 r° en 170 r°, onder de data 5 en 14 mei 1494.

De hulp van deze zeelui had men blijkbaar moeten inroepen door van rechtswege op hen beroep te doen (86). De occasionele verlening van premies voor het binnenleiden van koopvaarders, in vlootverband varende, zou in 1495 worden voortgezet. Aldus ontvingen acht piloten twee ponden groten, omdat ze op 28 januari van dat jaar een zeker aantal galeien te Sluis binnengeleid hadden (87). Dit doet veronderstellen, dat de stad Brugge toen het initiatief genomen had groepen piloten uit te sturen om de Spaanse of andere vloten, die op komst waren of verwacht werden, tegemoet te varen, wat we inderdaad dat jaar en ook nadien nog zien gebeuren (88). Overigens konden haar wethouders toen rekenen op een loods, die — wat uitzonderlijk was — tot hun gemeente behoorde (89). In de loop van 1496 verleenden ze bovendien gratuïteiten aan enkele stuurliu uit Wenduine en Oostende, die koopvaarders uit Ierland, Bretagne en Portugal in het Zwin ter bestemming gebracht hadden (90). Dat jaar, in juli, riepen ze opnieuw, door

(86) De Brugse schepenen stuurden op 13 aug. de stadsbode «met brieven te Wendunen an den bailliu aldaer, ten fyne, dat hy zekere scepen, doe daer an 't land zynde, dade hebbe pyloten omme ter Sluis te commen». Ibidem, f° 154 r°.

(87) «Betaelt Cornelis Thys, poorter van Brugghe ende pylote van den bancken van Vlaendren, de somme van 2 lb. gr., ter causen van dat hy 29 laumaend anno 94 trac met zeven pyloten, zyne medeghezellen, naer de ghaleyen, die men zeyde in zee zynde voor 't land, omme die te conduyserne in de havene ende Zwene van der Sluus». Ibidem, nr 32.548, *rek. v. Brugge (1494-1495)*, f° 178 v°, jan. 1495 (n.s.).

(88) «Item, noch betaelt Cornelis Thys, pylote, voor hem ende zinen medeghesellen pyloten, de somme van 3 lb. gr., ter causen van ghelycker somme hemlieden toegeheleyt, van dat zy met hueren scepen voeren in zee omme zekere coopliden ende hueren scepen te conduyserene ende brynghen in 't Zwin ende havene van der Sluus». — «Item, betaelt Andries Hendricx, pylote van Oosthende, over hem ende zes zijne medeghesellen pyloten, ter causen van dat zy zevens Spaensche scepen commende van Billebau uut Spangen, gheladen met yzere ende wulle, ghebrocht hebben by den hulpen gods in 't Zwin ende havene van der Sluus, elcken van hemlieden te dryncghelde 4 s.gr., comt 28 s.». Ibidem, f° 179 v° en 181 r°.

(89) Zie voetnoten 87 en 88.

(90) «Item, betaelt by ordonnancie van der wet Cornelis f. Adriaens, stierman van Wendunen, ter causen van een scip commende uut Yerlandt,

middel van plakkaten, de piloten van de kust op (91). In september stuurden ze de stadstresorier naar Heist om er te informeren naar de komst van een Spaanse vloot, geladen met aluin (92). De Spaanse schepen deden evenwel Zeeland aan, wat de Bruge magistraat niet verhinderde stappen te doen, ten einde te bekomen dat de lading aluin toch naar hun stad zou worden overgebracht (93). De aluin stapel was inderdaad sinds 1491 te Antwerpen gevestigd (94).

Geleidelijk, maar zeker, nam de stad Brugge de organisatie van het loodswezen terug in handen. Op 16 februari 1497 gelastten haar schepenen twee stuurliu uit Heist naar Schotland te reizen, ten einde, als piloten, de Schotse vloot, waarvan men vernomen had, dat ze naar Vlaanderen wou varen, te leiden en de haven van Sluis binnen te loodsen

gheladen met huden ende vachten, bij hem ghebracht, mids der hulpe van gode, in 't Zwin ende havene van der Sluus, voor zyn dringhelt 3 s. 4 d.» — «Item, betaelt Jacop f. Adriaens Woutermans, ooc stierman van Wendune, ter cause van dat hij in de voorseide havene van der Sluus ghebrocht heeft eenen hulf met spechoute ende rugghe, hoofschede 3 s. 4 d.» — «Item, betaelt Jan f. Adriaen Willems ende Vincent Beernaerts, stiermannen van Wendunen, ter causen van twee Bartoensche scepen by hemlieden ghebrocht ter Sluus in 't Zwin, in 't gratuitheit 5 s. 6 d.» — «Item, noch betaelt by ordonnancie van mynen voorseide heeren van der wet, twee pyloten van Oostende voor huerlieder dryncghelt, van dat zy een scip van Lixboene ghebrocht hadden in 't Zwyn ter Sluus, te wetene d'een een gouden croone ende d'ander een gouden andries, comt 10 s. 4 d.» — «Item, betaelt Gheleyn Loys, stierman van Wendunen, ter causen van eenen scepe commende uut Portingale, gheladen met wyne ende suckere, by hem ghebrocht in 't Zwyn ter Sluus etc. 3 s. 4d.» Ibidem, nr 32.549, *rek. v. Brugge (1495-1496)*, f° 246 r°, 254 v° en 255 v°, zonder data.

(91) Op 16 en 31 juli bracht de Brugse stadsbode te Oostende telkens «een placæet nopende den pyloten». Ibidem, nr 37.319, *rek. v. Oostende (1496)*, f° 9 v°, en nr 32.549, *rek. v. Brugge (1495-1496)*, f° 215 r°, onder de datum 15 juli 1496.

(92) Ibidem, nr 32.550, *rek. v. Brugge (1496-1497)*, f° 100 v° (9 sept. 1496).

(93) Betaelt meester Adriaen van den Berghe, pensionnaris der stede van Brugghe, de sommè van 7 lb. 10 s. gr., ter cause van dat hy van der voorseide stede weghe ghezonden was den 25en dach van septembre 96 in de steden van Brussele, Mechelen ende Andworpen omme provisie te vercrijghene ende consent van zekere menichte van allune, metter vlote van Spaengnen ghecommen zynde in Zeelandt, te moghen ghebrocht ende vercocht te wordenen binnen deser stede van Brugghe .... Ibidem, f° 101 r°.

(94) H. Van Werveke, *a.w.*, blz. 103.

(95). Dat jaar verleenden ze nogmaals aan enkele stuurliu uit Wenduine, die in het Zwin koopvaarders binnengebracht hadden, een premie. Onder deze schepen was er een vaartuig, komende van de Madeira-eilanden en geladen met suiker en specerijen (96). In november 1498 verzochten ze hun collega's te Sluis er voor te zorgen, dat de loodsen, na het binnenleiden van schepen, zonder verwijl voor hun diensten door de schippers vergoed zouden worden en dat de waarden de kooplieden en zeelui in hun herbergen goed zouden ontvangen en behandelen. Tevens vroegen ze hen genoemde schippers voor hun komst in de haven te willen bedanken (97). Eerst in december 1499 nochtans gingen de

(95) «Betaelt bij laste ende ordonnancie van den ghemeenen college van scepen van der voorseide stede van Brugghe Franssoys f. Cornelis Brants ende Vincent f. Claeis Hughemans, stierlieden ende piloten van Heist, de somme van 8 lb. 6 s. gr., ter cause van dat zij by den zelve college de 16en dach van sporcle 96 laestleden ghezonden waren in Scodlant omme te bringhene de Scotsche vlote in 't Zwyn ende havene ter Sluus, overmids dat Jan Dhamere ende meester Boudin Haghebaert zeyden advertisement hebbende van zekere coopliden uut Scodlant, indien men daer zonde, de voorseide vlote in 't Zwin ende havene ter Sluus commen zoude». Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenekamer, nr 32.550, *rek. v. Brugge (1496-1497)*, f° 127 v°, onder de datum 16 febr. 1497 (n.s.).

(96) «Cornelis Willaert, stierman van Wendunen, voor zynen wijn, van dat hij by der gracie gods in ghebrocht heift een scip, gheladen met sukere, ende andere specerye, commende uut Yle de Madero, in 't Zwyn ende havene ter Sluus, 22 septembre 1497, 5 s.». — Verder nog twee schepen, geladen met wijn, op 28 en 29 oktober binnengebracht, telkens door een stuurman uit Wenduine. Ibidem, nr 32.551, *rek. v. Brugge (1497-1498)*, f° 88 r° en v^o. — Voor de invoer van suiker uit Madeira (tevens de Azoren), zie O. Mus, *De Brugse compagnie Despars op het einde van de 15e eeuw* (Hand. Soc. d'Emul. te Brugge, dl. II, 1964), blz. 19-22.

(97) Drie vertegenwoordigers van de Brugse wet werden gestuurd «ter Sluus an de wet aldaer omme hemlieden te vertooghene, dat zij wilden voortan regart nemen up de piloten, die aldaer eeneghe schepen in bringhen zouden, ten fyne dat zij van hueren loone betaelt mochten wesen zonder eenich delay, ende dat zij den eerbergiers ende andere huerlieden ondersaten, zo in dien hebben wilden, dat zy den meesters van den scepen, mateloten ende coopliden zo tracteren wilden, dat zy cause mochten hebben weder te commene ende ooc omme den meesters van den scepen te bedanckene, die aldaer ghearriveert waren ...». Ibidem, nr 32.552, *rek. v. Brugge (1498-1499)*, f° 53 r°, zonder datum, maar waarschijnlijk te dateren van nov. 1498.

Brugse wethouders, met de steun van de Vier Leden van Vlaanderen en krachtens een commissiebrief verkregen van hertog Filips de Schone, opnieuw over tot de geregelde aanstelling van beëdigde piloten, zoals ze dat vroeger deden (98). Wat het welslagen van hun maatregelen vooral zou waarborgen, was het definitief in zwang brengen van een premiestelsel, dat gedurende gans de 16de eeuw gehandhaafd zou blijven. Alhoewel het aantal koopvaarders, dat toen jaarlijks in het Zwin binnengeloodst werd, voortdurend verminderde, toch bleef Sluis aldus tot omstreeks 1600 de voorhaven van Brugge (99).

(98) Op 3 dec. 1499 werden Jan de Hont en Adriaen Drabbe tot commissarissen voor de aanstelling van de Zwinloodsen benoemd: «dat ghy terstond ende zonder delay trect ende u transporteert in de steden ende plecken van der Sluus, Ostende, Blanckeberghe, Walravenside, Wendunen ende Heyst ende aldaer, met u geroepen ende genomen onse bailius oft andere officiers van den selven plecken of hueren stedehouderen, u informeert wel ende duechdelyck van den persoonen van den sciplieden van den selven steden ende plecken, kyesende ende stellende van ons weghe in elke van den voirseide steden ende plecken de ghene van den voirseiden sciplieden, die ghy bevinden zult hemlieden best verstaende ende expertst zynde omme de voirseide scep en als pilote te gheleedene, hemlieden lastende ende bevelende oick van onsen wegen de voirseide scep en te gheleedene in 't voirseide Zwin ter Sluus zo verre als 't hemlieden mogelijk wesen sal, mids redelycken loon ende sallarys, die zy van den cooplieden, danof nemen sullen. Nemende ende ontfangende van den selven sciplieden, die by u also hiertoe gecoren ende gestelt zullen wesen, den behoerlycken eedt, dat zy hen, elck in 't zijne, in 't gene des voirseid es met datter ancleeft, wel ende getrouwelick quijten zullen». Brugge, stadsarch., *charter nr 1.293*. Ontleding in L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire*, a.w., dl. VI, blz. 448-449. Voor het overige verbood de commissiebrief aan de stierlui, die niet tot loods aangesteld geworden waren en er het insigne niet van droegen, «eennege gheleetscepe te doene van den voirseide scep en» op straf van zes jaar verbanning uit het graafschap. De redenen opgegeven voor al deze maatregelen waren steeds de verzanding van het Zwin, de noodzakelijkheid van een «goede ordonnancie ende pollicie up 't fait van den pyloten», de bescherming van de handel en het behoud van het rendement van de vorstelijke tofheffing. — De beide commissarissen bevonden zich in verband met hun opdracht «nopende den pyloten» op 7 en 17 dec. te Oostende. Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 37.322, *rek. v. Oostende (1499)*, f° 6 r° en 10 v°, waar we in de plaats van Jan de Hont de naam Jan de Boot aantreffen.

(99) Ibidem, nrs 32.553 - 32.645, *rekeningen van Brugge (1500-1599)*, rubriek «huutgheven ende betalinghe ghedaen van piloten ... ter Sluus scep en in gebrocht hebbende» of «uutgheven van pyloteghelt». In deze

4. — *Het stelsel van de tonnenbakens aan de inkom van het Zwin.*

Ongetwijfeld was het eerst in het begin van de 15de eeuw, dat de zeelui zich zorgen begonnen te maken over de vorming aan de inkom van het Zwin van een grote zandbank, de «Loopinghe», die als een «zille» of drempel, de toegang tot de haven van Sluis kon bemoeilijken. Naderhand moeten ze ook opgemerkt hebben, dat sommige zandbanken langs de kust, tussen Blankenberge en Heist, waaronder het «Wynland» en het «Roodezandt», in vorming waren of in omvang aan het toenemen (100). Reeds in 1425 wonnen de wethouders van Brugge en Damme bij enkele schippers raad in nopens het plaatsen van tekens stroomafwaarts van Sluis, meer bepaald op de «Muelnaersbank» en nog op een andere plaats tot aanwijzing van de diepte en de ondiepte nabij de «Loopinghe» (101). In 1430 deden ze een onderzoek instellen naar de plaatsen in de Zwinhaven, waar de balast van de schepen gelost kon worden zonder gevaar voor aantasting van de vaargeul. Tevens bekommerden ze zich nogmaals om de «Loopinghe» (102). Het duurde even-

rubriek vinden we telkens met hun naam de loodsen opgesomd, die grote schepen binnengeleid hadden, met de aanduiding van de tonnenmaat van die vaartuigen en van het bedrag van de uitgereikte gratuititeit.

(100) De stad Brugge bekostigde in 1495 de uitgaven voor het leggen aldaar van twee bakentonnen, wat de oudste en enige vermelding is, die we in de 15de eeuw over de beide zandbanken aantreffen. In de desbetreffende tekst staat evenwel niet «t Winland» geschreven, maar wel «Tuynland». Ibidem, nr 32.548, *rek. v. Brugge (1494-1495)*, f° 178 v°, z. d.

(101) «Item, den derden dach van wedemaendt, Jacop Reyngoot ghesonden met Pieteren Blaeuvoet, cleric van den Damme, ter Sluis an de wet ende was bi hemlieden ghehoort eenighe meesters van scepen zeker adviis omme conde ende merke ghemaect te zine te incommene van de Loopinghe van den Zwene waert, van 4 dagen ...». — «Item, den derden dach van wedemaendt, van costen ghedaen ter Screihenoord ende an Muelnaersbanke, daer de ghedeputeirde van Brucghe ende van den Damme waren met eeneghe meesters van scepen, omme conde ende merke ghemaect te zine up 't incommen ten Zwene waert ...». Ibidem, nr 32.479, *rek. v. Brugge (1424-1425)*, f° 74 v° en 87 v°, telkens onder de datum 3 juni. De Molenaersbank, reeds vernoemd in het toltarief van het Zwin van omstreeks 1378, lag in het oudere Zwin, Screihenoord, waarvan de lezing onzeker is, blijft te identificeren.

(102) Op 2 nov. werd Jacop Reyngoot gestuurd naar Sluis «omme, bi

wel nog vele jaren vooraleer de Vier Leden van Vlaanderen zich met het probleem begonnen in te laten. Eerst in mei 1455 inderdaad kwamen ze er toe bij de Blankenbergse vissers inlichtingen in te winnen over de diepten en de ondiepten langs de kust tussen Blankenberge en het Zwin en in het Zwin zelf (103). In maart 1456, nadat verschillende vaartuigen op hun vaart naar Sluis schipbreuk geleden hadden, deden de wethouders van Brugge en het Brugse Vrije nagaan waar men in het Zwin stroomafwaarts van die haven het best tonnenbakens zou leggen (104). Op kosten van de stad Brugge werden inderdaad aldaar algauw een drietal zulke boeien geankerend, die weldra door twee kleinere vervangen dienden te worden (105). Pas op het einde van volgend jaar kwamen de Vier Leden van Vlaan-

avise van den bailliu van den watre ende anderen, te visiterene ende t'overziens te wat placen men 't balast, dat men lost, ute voeren zoude, onghequets den Zwene ende de vaerd, ende omme eenighe saken aengaende der diepte licghende bi der Loopinghe ende daer omtrent». Ibidem, nr 32.485, *rek. v. Brugge (1430-1431)*, f° 56 r°, onder de datum 2 nov. 1430. — Zie ook f° 71 bis v°, onder de datum 29 nov. 1430.

(103) De gemeente Blankenberge stuurde op 15 mei 1455 een viertal vissers naar Brugge bij de Vier Leden, «de welke begheerden te wetene, waer de diepen ende ondiepen laghen in de zee tusschen Blankenberghe ende den Zwinne van den Sluus». Ibidem, nr 32.188, *rek. v. Blankenberge (1455-1456)*, f° 5 v° en 7 v°.

(104) Op 11 maart kwamen te Blankenberge «de ghedeputeirde van der wet van Brugge ende van den Vryen ende spraken metter wet ende stierman van hier weder men de baketonnen best legghen zoude zo in de diepte zo ondiepte voor 't Zwin van der Sluus». De Blankenbergse wethouders stuurden dan ook een drietal man naar hun collega's van Brugge en het Brugse Vrije «ter Sluus omme met hemlieden de baken tonnen in 't Zwin te ordinaire». Ibidem, nr 32.189, *rek. v. Blankenberge (1456-1457)*, f° 10 r° en v° en 12 r° en v°. — Eigenlijk hadden Brugge en het Brugse Vrije hun vertegenwoordigers gestuurd «'tOostende, te Wendune, te Blankenberghe, te Heys, ter Sluus, te Coxide ende te Slepeldamme ... omme te spreken metten stiermans ende visschers van den vorseide plaetsen up 't stic anghaende den piloten ... ende omme te wetene, waer men best de teekenen ende baken lecghen zoude in 't incommen van den Zwene ter Sluus». Ibidem, nr 42.567, *rek. v. het Brugse Vrije (1456)*, f° 23 v°, zonder de datum 7 maart. — Zie ook voetnoot 4.

(105) «Item, betaelt Pieteren de Drayere, van 16 ghesellen, die de vorseide baken hilpen zynken in 't Zwin omme te prouvene ... Item, betaelt van twee booten, daer mede dat de vorseide baken ende datter toe behoorde ghevoert waren ende weder te lande ghedaen ... Item, betaelt den

deren ertoe een ordonnantie aangaande het opnieuw leggen van de bakens uit te vaardigen (106).

Na 1457 horen we geruimte tijd van de tonnenbakens in het Zwin geen gewag meer maken. In 1475 en 1476 stuurde de gemeente Brugge haar «stapelare» of klerk van de Zwinstapel verschillende malen naar Heist en omgeving om daar te informeren of de bakentonnen nog altijd lagen, daar waar ze behoorden te liggen om de diepte van het Zwin aan te duiden (107). Dit zou er kunnen op wijzen, dat de Brugse schepenen zich aanvankelijk niet direct met het beheer en het onderhoud van deze tekens hadden ingelaten, maar dit

voorseiden Pieter de Drayere ende zyn gheselschip, van de voorseide drie bakens te pekene ende die te legghene met haren toebehoorten in 't incommene van den Zwene ... Item, betaelt den voorseiden Pieter de Drayere, van twee nieuwe cleene bakens te makene, mids dat de andere by der zee of gheworpen waren ... Item, betaelt den voorseiden Pieter, van diverschen costen bij hem ghedaen omme de voorseide bakens te legghene in de stede, daer de oude bakens laghen, die de zee of gheworpen hadde ...». Ibidem, nr 32.508, *rek. van Brugge (1455-1456)*, f° 35 v°, uitgebreide lijst van uitgaven in verband met de vervaardiging van de tonnen, de aankoop van de ketenen en ankers en het leggen van de aldus uitgeruste bakens. — Op te merken is, dat Pieter de Drayere in 1456 een van de twee burgemeesters van Blankenberge was. In de rekening van deze gemeente wordt hij dan ook vernoemd als deel uitmakend van de afvaardiging van drie man, die in maart te Sluis met de vertegenwoordigers van Brugge en het Brugse Vrije over de kwestie van het leggen van de bakentonnen waren gaan spreken. Ibidem, nr 32.189, f° 10 v°. Zie voetnoot 104.

(106) Oostende stuurde op 5 dec. twee vertegenwoordigers naar Brugge «ten scrivene van den Vier Leden van Vlaendren, die daer verghadert waren omme zekere ordonnance te makene van bakene ende teekenen te leegghene ter Sluis in 't Zwin, als waerby men de diepte van den zelve Zwene vinden zouden moghen ...». Ibidem, nr 37.284, *rek. v. Oostende (1457)*, f° 12 v°. — Ook Blankenberge stuurde twee afvaardigden, waaronder Pieter de Drayere, die toen geen burgemeester meer was, naar deze vergadering «omme oordinancie ende sprake te houdene up de ondiepen van den Zwinne ter Sluis ende omme de bakentonnen weder te legghene». Ibidem, nr 32.190 (1457-1458), f° 9 v°, zonder datum. — In de rekening van het Brugse Vrije staat deze bijeenkomst van de Vier Leden vermeld onder de datum 18 nov. 1457. Zie voetnoot 18.

(107) De Brugse schepenen betaalden de onkosten gedaan door Joos van der Eeke, genoemde klerk, «omme te visenteirne ende hem te doen informeire te Heys ende daer omtrent of de tonnenbakens, ligghende in 't Zwin van der Sluis, laghen in de diepte ende zo zy behoorden te ligghene». Ibidem, nr. 32.527, *rek. v. Brugge (1474-1475)*, f° 142 v°. Dezelfde post in nr 32.528, *rek. v. Brugge (1475-1476)*, f° 144 r°, z.d.

misschien aan sommige vissers of loodsen, waarvan er een als «bakenare» optrad, overgelaten hadden (108).

Op het einde van 1476 of in het begin van 1477 nam de gemeente Brugge de zorg over de tonnenbakens en andere tekens aan de inkom van het Zwin volledig op zich. Ze stelde een «bewarer» van de bakentonnen aan, die voor zijn diensten met een jaarwedde van acht pond groten vergoed werd, en deed die tonnen opnieuw leggen (109). Voortaan vinden we dan ook in de Brugge stadsrekeningen de uitgaven, voor het onderhoud van de verschillende bakens of voor herstellingen allerhande, gedaan hetzij door de «bewarer», hetzij door een smid, opgetekend. Daardoor kennen we ook de problemen, die, inzake dat onderhoud, gesteld werden. Zo dienden de tonnen regelmatig te

(108) Van een «Bave de Bakenare ende zyn medegheselle» wordt in 1472 melding gemaakt in verband met uitgaven «voor haerlieder cost ende moyte van dat zy ghynghen visenteren den Vloer ende Navele, liggende by den Zwene van der Sluus ende over brochten de diepten, die daer ghecommen waren». Ibidem, nr 32.524, *rek. v. Brugge (1471-1472)*, f° 124 r°. — Deze persoon, Bavo van Massenhove, aangesteld door het ambacht van de binnenschippers in 1465, had de zorg over de boeien liggende ten oosten van het Zwin.

(109) De Brugge wethouders zien we 8 lb. 5 s. 9 d. gr. betalen aan Thyman van Holst, «commende ter causen, te wetene 8 lb. gr., die hem gheconsenteirt zijn t'hebbene jaerlicx van der voorseide stede drie jaeren lanc gheduerende voor zine moyte, sallaris ende aerbeyt, die hy heift in 't bewaren van den thonnebakens, liggende in 't incommen van den Zwene, ende dit van 't eerste darde jaer, ghefallen in ougst 77, ende de 5 s. 9 d. grooten ter causen van den thonnebakens, onlanx gheleyt by den voorseiden Thyman, te doen verpekene, te versmeerne ende van twee groote steenen ghedaen an de ketenen van den twee uterste thonnebakens ...». Ibidem, nr 32.529, *rek. v. Brugge (1476-1477)*, f° 141 v°. — Ook het jaar nadien ontving genoemde «bewarer» dezelfde wedde. Ibidem, nr 32.530, *rek. v. Brugge (1477-1478)*, f° 147 v°. — Hij bleef evenwel slechts twee jaar in dienst, daar hij overleed. Ibidem, nr 32.531, *rek. v. Brugge (1478-1479)*, f° 158 r°. — Hij werd opgevolgd door Jacop Pauwels Janshuus. Ibidem, nr 32.531, f° 174 r°. Het jaar nadien vinden we als bewaker van de tonnenbakens dezelfde Jacop Pauwels of dien zoon, daar dit niet duidelijk is. Ibidem, nr. 32.532, *rek. v. Brugge (1479-1480)*, f° 169 r° en 170 r°. Daarna kwam inderdaad in dezelfde hoedanigheid Jacop Pauwelszuene, «gheseit de Looceter». Ibidem, nr 32.533, *rek. v. Brugge (1480-1481)*, f° 181 v°, nr 32.534, *rek. v. Brugge (1481-1482)*, f° 175 r°, en nr 32.535 (1482-1483), f° 172 v°. Steeds bedroeg het salaris jaarlijks 8 lb. groten, om daarna te worden verhoogd tot één lb. gr. per maand.

worden geteerd of met pek ingesmeerd en dus uit het water gehaald en door reservelakens te worden vervangen, om daarna opnieuw op hun plaats te worden gelegd. Ook de ketens en de zware zinkstenen, waarmede ze vastgeankerd werden, moesten geregeld nagezien, vernieuwd of hersteld worden (110). Het kon ook gebeuren, zoals tijdens de strenge winters van nieuwjaar 1481 en 1482, dat de tonnen uit het pakijs moesten worden gehaald en na de vorst teruggelegd (111). Nu en dan kregen sommige bakentonnen een andere plaats of werd een bollebaken of een andere baken, bestaande uit een mast of een staak met een teken of een ton erboven, opgericht (112). Dit gebeurde zodra nieuwe dieptes in het Zwin gesignaleerd geworden waren of de dieptes zich verplaatst hadden. Aldus werd in 1482 of in 1483 een bollebaken nabij de diepte, genaamd «de Slake», aangebracht, steeds met de bedoeling op die manier aan de binnenvarende zeelui de juiste toegangsweg of geul te wijzen (113). Door de ordonnantie

(110) Ibidem, nr 32.520 en volgende, of Brugge, Stadsarch., stadsrekeningen vanaf het boekjaar 1476-1477, rubriek, «huutgheven van ghe-meenen zaken». Te Brussel zijn evenwel de rekeningen genummerd 32.540 (maart-aug. 1488) en 32.542 (1489-1490) zoek en is de rekening nr 32.537 (1485-1486) onvolledig.

(111) «Item, van den thonnen te haelne, mids dat die van den yse verdreven waren, 16 s.» — «Item, als de vorst anquam, van de voorseide thonnen uten hyse te haelne, 7 s. gr. Item, van den thonnen weder te legghene, als de vorst ghedaen was, 4 s.» Brussels, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.533, *rek. v. Brugge (1480-1481)*, f° 181 v°, en nr 32.534, *rek. v. Brugge (1481-1482)*, f° 175 r°. De toenmalige «bewarer» van de bakens was Jacop Pauwelszuene, «gheseit de Looceter».

(112) «Item, van den twee thonnen, die up de staken gheleyt waren by den bevele van den voorseide ghecommiterde (Jacop Pauwelszuene, «gheseit de Looceter»), van pekene ende van smeerere, 2 s. 10 d. Item, om een eeken mast over hende ghestelt comme eene bake te makene omme de thonnen te stellene, 9 s. gr. Item, den aerbeyders van te helpen rechtene ende stellene, 5 s. 6 d.» Ibidem, nr 32.534, *rek. v. Brugge (1481-1482)*, f° 175 r° en v°. Of de aldus geteerde en gesmeerde tonnen, die op staken gelegd werden, daar hingen als teken, dan wel om te drogen, in afwachting om in het zeewater te worden gelegd, is niet steeds duidelijk.

(113) «Item, betaelt van twee thonnen te verlegghene, die up de nieuwe diepte liggen, gheheeten, Slake, 10 s.» — «Item, van eenen mast ende van eenen bollebakene, die up de Slake ghestelt es omme dat de sciplieden merc daer an nemen zouden, 9 s. gr.» Ibidem, nr 32.535, *rek. v. Brugge (1482-1483)*, f° 172 v°.

van 7 februari 1484 werden overigens zware straffen en boeten voorzien, waaronder zelfs de doodstraf, voor het geval iemand het zou aandurven de bakentonnen ongewettigd te verleggen of aan de tonnen en tekens enige schade toe te brengen (114). Dat zulke beschadigingen ook ongewild konden aangebracht worden, onder meer door galeien of grote schepen, bij het binnenvaren in het Zwin, ligt voor de hand en moest men soms ervaren. Aldus zocht de «bewarer» van de tonnenbakens op een bepaald ogenblik in 1484, gedurende drie dagen, in gezelschap van twaalf mannen in twee boten, naar twee ketens, die door binnenkomende galeien stuk gevaren waren (115). Deze bewaker was overigens meestal zelf van beroep een stuurman of gezworen piloot. Ongetwijfeld werd hij op dezelfde wijze als de eigenlijke loodsen door de Brugse magistraat gekozen en beëdigd (116).

We kennen de op elkaar volgende bewaarders van de tonnenbakens en andere tekens van het Zwin vanaf 1476 met hun naam. De meesten onder hen bleven verschillende jaren hun functie uitoefenen (117). De wedde van de «bakenare» of «bewarer» van de Zwinbakkens was in 1483 tot een pond groten per maand verhoogd geworden en dit zou zo blijven tot 1490 (118). Als gevolg van de politieke omstandigheden

(114) Zie hoofdstuk 2 en bijlage II, art. 8 en 9.

(115) «Item, hem (Court Zwarte, bewarer), noch ghevaciert drie daghen met 2 booten ende 12 mannen der mede, omme te zoukene de twee kethenen, die de galeyeres of zeylden, als zy inquamen, 22 s. gr.» Brugge, Stadsarch., *stadsrek.* (1483-1484), f° 175 r°.

(116) «Item, betaelt Jacop Pauwels, gheseyt de Loocheter, als ghestelt zynde ter provisie ende bewaernesse van den thonnebaken, liggheende in 't incommen van den Zwene ter Sluus ... Eerst voor zyn salaris, moyte ende aerbeyt bij hem ghehad ende ghedaen dit jaer lanc gheduerende in 't bewaren van den zelve thonnebaken, 8 lb. gr.» Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.535, *rek. v. Brugge (1482-1483)*, f° 172 v°. Voordien vinden we de aanduiding «als ghestelt zynde» niet. In 1487 wordt de uitdrukking «als ghecoren zynde» gebruikt. Brugge, Stadsarch., *stadsrek.* 1486-1487, f° 174 v°. — Voor dezelfde «bewarer» als loods, zie voetnoot 62.

(117) Het waren Thyman van Holst (1476-1478), Jacop Pauwels Janshuus (1478-1479 of -1480), Jacop Pauwels zuene, «gheseit de Looceter» (1479- of 1480-1483 en 1486-1487) en Court Zwarte (1483-1485 en 1487-1490). Zie de voetnoten 109 en 111.

(118) Court Zwarte ontving als salaris voor de periode okt. 1483 - aug.

blijkt de stad Brugge van september 1490 tot augustus 1492 geen bewaker van de Zwinbakens in dienst genomen te hebben. De tonnen waren overigens toen in vreemde handen, namelijk van krijgslieden, terechtgekomen (119). In september 1492 of daaromtrent engageerden de Brugse wethouders Clays Crans als «bewarer» van de tonnenbakens (120) en lieten ze het nodige doen tot het in orde brengen en het terugleggen van de bakentonnen nabij de «Loopinghe», wat met de hulp van een Hollandse deskundige gebeurde (121). Gedurende een paar jaar ontving de

1484 elf pond groten, voor de periode aug. 1484 - mei 1485 tien pond gr. en voor de periode juni - dec. 1485 zeven pond gr. of «voor elke maend 20 s.», wat niet volledig klopt, aangezien hij aldus tweemaal voor de maand aug. 1484 zou betaald geworden zijn. Altezamen moet hij dan ook 28 maanden en niet 27 in dienst geweest zijn, namelijk van sept. 1483 tot dec. 1485. Zijn opvolger, Jacop Pauwels, «gheseit de Looceter», ontving als wedde voor de periodes jan.-aug. 1486 en sept. 1486 - febr. 1487, eveneens een pond groten per maand. Court Zwart, als «bewarer» van de tonnenbakens teruggekeerd zijnde, werd verder op deze voet bezoldigd van maart 1487 tot aug. 1490. Brugge, Stadsarch., *stadsrekeningen*: rek. 1483-1484, f° 180 v°; rek. 1494-1485, f° 165 r°; rek. 1485-1486, f° 180 v°; rek. 1486-1487, f° 174 v°; rek. maart-aug. 1488, f° 142 v°; rek. 1488-1489, f° 163 v° en rek. 1489-1490, f° 170 r°. — Court Zwart werd in 1485 niet «bewarer», maar wel «bakenare», genoemd. Ibidem, rek. 1485-1486 (te Brussel nr 32.537), f° 169 r°. Zie ook voetnoot 108.

(119) De Brugse schepenen betaalden «Ledenaerd Urbaens, over mer Joos de Baenst, rudder, 6 lb. gr., ter causen van ghelycker somme by den zelve mer Joos verleyt over dese stede over 't wederkeeren ende onderhout van den thonnen liggende voor de Sluus, welke tonnen by eenighen ruuters van oorloghe ontvreemdt waren». Brussel, Alg. Rijsarch., nr 32.546, *stadsrek. v. Brugge (1492-1493)*, f° 170 r°.

(120) De stad Brugge betaalde «Clays Crans, gheseit Myn Jonckere, bewarere van den thonnen ende baken liggende buten der Sluus, de somme van 7 lb. 12 s. gr., ter cause van ghelycker somme by hem verleyt uuter name van der voornoemde stede an de voorseide thonnen ende baken, sichtent den eersten in septeembre anno 92 tot middewintre, daer naer, anno voorseid» en daarna nog 16 lb. 16 s. 8 d. gr. voor de periode «middewintre» of kerstdag 1492 - 31 aug. 1493. Ibidem, nr 32.546, f° 180 r° en 174 r° en v°.

(121) Brugge betaalde «Pieter Daemssone uut Hollandt de somme van 24 lb. 15 s. 10 d. grooten, ter cause van ghelycker somme by hem verleyt ende uter name van deser stede, voor vele diversche partijen, ghelyc twee booten, eenen grooten ende eenen cleenen, met datter toebehoort, (ende andere) manieren van zaken, dienende an de tonnen ende baken, liggende buten der stede van der Sluus up de Lopynghe ...». Ibidem, f° 175 r°.

nieuwe bewaker voor zijn diensten en die van zijn vennoten een vergoeding, berekend op de gemaakte onkosten, wat blijkbaar misbruik in de hand werkte (122). Omstreeks 22 november 1494 werd hij immers, wegens verzuim van zijn taak, afgezet (123) en tijdelijk door Jan de Smed, een zeeman, vervangen (124). Eigenlijk was het de klerk van de Brugse stapel te Sluis, die van maart tot september 1495 voor de zorg over de bakentonnen instond (125). De Brugse schepenen zelf stuurden in juni een delegatie naar Sluis ten einde aldaar na te gaan in welke toestand de bakens zich bevonden (126). In oktober van het-

(122) De Brugse schepenen betaalden Clays Crans voor de periode 1 sept. 1493 - 31 aug. 1494 8 lb. 13 s. 10 d., «ter cause, van dat hy dit jeghewoordich jaer lanc gheduerende ghevaeren heift over ende weder t allen tyden, als t van nood ghezyn heift, an de vorseide tonnen ende ooc metsgaders andere oncosten by hem ter zelve causen ghedaen ...». Ibidem, nr 32.547, *rek. v. Brugge (1493-1494)*, f° 165 r°. — Voor het voorgaande boekjaar, zie voetnoot 120.

(123) Clays Crans ontving voor zijn dienst en die van zijn gezellen «van dat hij ... ghevaeren heift met zinen boote an de tonnen liggende buuten der Sluus omme die te legghene ... ende dit zichtent den anderen daghe van septembre toot 22 in novembre anno 94 ..., 38 s.» en dit voor de laatste maal. Ibidem, nr 32.548, *rek. v. Brugge (1494-1495)*, f° 175 r°. — Voor zijn «absencie ende destitucie», zie ibidem, f° 189 r°.

(124) De Brugse schepenen betaalden «den anderen dach van decembre anno 94 ... Jan de Smed ter Sluus ende andere sciplieden, zynen medeghezellen, over 't verlegghen van den tonnen ende andere costen daer an clevende, 13 s. 10 d.». Ibidem, nr 32.548, f° 176 v°. — Als «bewarer van de tonnen ende baken» ontving dezelfde Jan de Smed «over hem ende zyne ghesellen, de somme van 5 lb. 2 s. gr., ter cause van dat hy ... den tyt van acht maenden gheduerende ghevaren heeft metten boote over ende weder an de voornoemde tonnen ende die telkent gheleyt ende verleyt, alzo der toe diende ... te wetene zichtent eerst laumaent tot laetsten ougst in cluz anno 1495 ...». Ibidem, f° 183 r°.

(125) Adriaen van Theimseke, klerk van de Brugse stapel te Sluis, ontving «de somme van 2 lb. gr., ter cause van dat hij zichtenne maerte letsleden toot septembre 95 bewaert heift den tonnebakken ...». Ibidem, f° 189 r°.

(126) «Item, 9e in wedemaent (1495), zo trocken Jan de Decker, buerchmeester van scepenen, Jan de Boot, Jacop Metten Eye, scepenen, ende Jacop van den Beckene, pencionnaris, ghedeputeirt ter Sluus omme aldaer ... te besoignierne ende te wetene in wat state de tonnebakken gheleyt waeren ter bewaernesse van den coopman frequenterende dit land van Vlaendren ...». Ibidem, f° 158 r°.

zelfde jaar werden de bakentonnen door Jan de Smet verlegd (127), waarna een nieuwe «bewarer» aangesteld werd, namelijk Adriaen van Hille. Deze werd, na eerst voor zijn diensten en uitgaven vergoed te zijn geworden (128), vanaf het boekjaar 1496-1497 met een jaarwedde ten bedrage van 6 lb. groten bezoldigd (129). Voortaan zou de stad Brugge, zoals vóór de opstand, zich opnieuw bestendig met de goede werking van de Zwinbakens inlaten.

De uitgaven voor het onderhoud van de tonnenbakens, opgetekend in de Brugse stadsrekeningen, leveren ons ook enkele bijzonderheden over de ligging zelf van die boeien, waarvan de vorm konisch of kegelvormig moet geweest zijn. Oorspronkelijk, van 1456 tot omstreeks 1482, waren er maar drie, met, op het droge, evenveel reserve- of vervangingstonnen (130). In 1482 of 1483 werden er twee aan toegevoegd om de «Slake», de nieuwe diepte in de vaargeul,

(127) De Brugse schepenen betaalden 6 s. aan «Jan de Smet van der Sluus, van dat hij in octobre letstleden (1495), met 4 ghesellen ghevaeren heeft metten grooten boodt an de voorseide tonnen, omme die te visiteerne ende verlegghene ...». Ibidem, nr 32.549, *rek. v. Brugge (1495-1496)*, f° 244 r°.

(128) De stad Brugge betaalde «Adriaen van Hille, als gecommittert by der wet ... ter bewaernesse van den thonnebakens ..., de somme van 7 lb. 4 s. 2 d. gr. Vlaemscher munte, ter cause van ghelycker somme, die hy verschoten ende verleyt hadde voor deser stede omme de zelve tonnen te ghereix te houdene ende die ten diverschen stonden te doen verlegghene ende repairerne ...». Ibidem, f° 244 r°.

(129) Ibidem, nr 32.550, *rek. v. Brugge (1496-1497)*, f° 132 v°. Ook de volgende boekjaren trok hij dezelfde bezoldiging. Ibidem, nr 32.551, *rek. v. Brugge (1497-1498)*, f° 95 r°, en nr 32.552, *rek. v. Brugge (1498-1499)*, f° 83 r°.

(130) «Item, van drie thonnen ten twee stonden t smeits te voerne ende weder te water te doene, 8 s.». Ibidem, nr 32.533, *rek. v. Brugge (1480-1481)*, f° 182 r°. — «Eerst van een alve thonne pecx omme de drie thonnen te pekene. Item, van smeeren ende van stroo, 12 gr. Item, van den thonnen in 't water te doene, 2 s. gr. Item van den anderen drie thonnen in de stede te doene, 12 gr. Item, omme die thonnen te smeerne met peke, 2 s. 6 d.», enz. Ibidem, nr 32.534, *rek. v. Brugge (1481-1482)*, f° 175 r° en v^o. — «Item, noch van drie thonnen, die gheleyt waren in ougust (14)82». Ibidem, f° 175 v°. — Betreffende de drie tonnenbakens, die omstreeks maart 1456 voor het eerst in het Zwin gelegd werden, zie voetnoot 105. — In 1477 is er sprake van «den twee uterste thonnebakens», wat eveneens op niet meer dan drie zulke boeien zou kunnen wijzen, tenzij daarmee eerder de twee buitenste bakentonnen bedoeld werd. Zie voetnoot 109.

aan te duiden, zodat er voortaan vijf tonnenbakens aan weerskanten van de «Loopinghe» de weg aanwезen en aan wal minstens evenveel vervangingstonnen, die klaar lagen of op palen te drogen hingen (131). In het begin van 1495 werden er nog twee bakentonnen in het vaarwater geankerд, ditmaal vóór de kust nabij Heist tussen de zandbanken «t Wynland» en het «Roodezandt» (132). In de duinen, nabij Knokke, stond bovendien nog de bollebaken of het vast teken, dat de «Slake» tegenover de polder van het Hazegras aanwees (133). Dit alles is goed merkbaar op een kaart, voorstellend de monding van het Zwin, uit het begin van de 16de eeuw, ten minste wat betreft de vijf tonnenbakens gelegd omheen de «Loopinghe» (134). Ten slotte was daar, aan de Vlaamse kust, nog de keten van vuurtorens en andere vuurbakens en staande tekens, waaronder de

(131) «Item, van vyf nieuwe baecthonnen, 5 lb. gr.». Brugge, Stadsarch., *stadsrek.* 1483-1484, f° 175 r°. — Voor de twee nieuwe tonnen, die nabij de «Slake» gelegd werden, zie voetnoot 13. — In de stadsrekening van Brugge over het boekjaar 1485-1486 werd nog onderscheid gemaakt tussen de drie tonnenbakens, die aan de inkom van het Zwin lagen, en de twee andere, liggende «up de Slake». Ibidem, stadsrek. 1485-1486, f° 174 v° en 180 v°, alwaar van Court Zwarte voor het eerst sprake is als van «ghestelt gheweist hebbende ter provisie ende bewaernesse van alden thonnebaken liggende in t incommen van den Zwene ter Sluus», wat eveneens op dat onderscheid wijst. — In 1485 werd door de genoemde «bakenare» op de bakentonnen een «stherre» aangebracht. Ibidem, f° 169 r° (te Brussel, nr 32.537).

(132) «omme twee tonnen te legghene tussen Tuynland ende t Roodezandt voor Heys ...». Brussel, Rijksarch., Rekenkamer, nr 32.548, *rek. v. Brugge (1494-1495)*, f° 178 v°. Het waren Cornelis Thys, Brugs piloot, en zijn gezellen, die deze boeien gingen leggen.

(133) «Item, van een bollebaken, dat stond te Hazegarze voor 't Slake ende onsticx ghewaeyt, coste een mast ende weder upgherecht, voor al 3 s. 7 d. gr.». Brugge, Stadsarch., *stadsrek.* 1486-1487, f° 175 r°. — Zie betreffende deze bollebaken, opgericht in 1482 of 1483, ook de voetnoten 112 en 113.

(134) A. Schouteet, *Catalogus van kaarten en plannen bewaard op het Stadsarchief van Brugge*, Brugge, 1972, blz. 15-18, nr 25 en plaat V. — A.W. Lang, *Geschichte des Seezeichenwesens, Entwicklung, Aufbau und Verwaltung des Seezeichenwesens an der deutschen Nordseeküste bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts*, Bonn 1965, blz. 39 en vlg. — Volgens M.K.E. Gottschalk, in *Tijdschrift v.b. Kon. Ned. Aardr. Genootschap*, dl. LXXIII (1956), dateert de kaart van 1505-1516. Zie de tekening in onze tekst: detail uit genoemde kaart.

«vierboetes» van Duinkerke, Nieuwpoort, Oostende en Blankenberge (135), de bakens van Wenduine (136) en Heist (137) en de toren van Westkapelle, die, na in 1405 door de Engelsen te zijn verbrand, omstreeks 1410 en volgende jaren, wederopgebouwd geworden was (138). Voortaan vormden al deze bakens, samen met de boeien in het Zwin en het Brugs loodswezen, een permanent systeem, dat de veiligheid van de koopvaardij en de andere scheepvaart op Vlaanderen en in het bijzonder op Sluis op de best mogelijke wijze moest verzekeren (139).

R. DEGRYSE

(135) Toezegging tot vernieuwing of terug in orde brengen van deze vier vuurtorens werd in 1367 en 1411 gedaan, respectievelijk aan de kooplui van Kastilië en aan die van Portugal in nagenoeg dezelfde bewoordingen: «Item, que pour le sauvement des diz marchands, leurs biens et neifs, ils soient ordonnees encontre les costieres de Flandre sur le mer a Dunkerke, Neufport, Ostende, Blankenberghe nouvelles lumieres et vierbotes, si comme souloient estre en vieulx temps». L. Gilliodts-Van Severen, *Inv. des chartes ... de Bruges*, a.w., dl. II, blz. 138, nr 564, oorkonde van 15 april 1367 (n.s.), art. 38. — Id., *Cartulaire de l'ancien estaple de Bruges*, a.w., dl. I, nr 589, oorkonde van 26 dec. 1411, art. 40. In beide gevallen gold het de bevestiging van vrijheden en de uitbreiding ervan door de graaf van Vlaanderen. Waarschijnlijk ontstond deze keten van «vierboetes» omstreeks 1300. — K. Loppens, *De oude vuurtorens van Nieuwpoort* (Biekorf, 43ste jaar, 1937, nr 7-8, blz. 169-175).

(136) Pr. Verduyn, *Geschiedenis van Wenduine*, Wenduine 1938, blz. 94 (in de 2de uitgave, 1960, blz. 98).

(137) «Item, als ghi wilt seilen in dat Heysdiep, soe sult ghi die vierboten van Heys, die bi den molen staen, bringen over dat choer van Heys, soe seilt ghi dat beste van den diep in ... soe moghen ghi over gaen na der Wye-linghe oestnoertoest». Zeeboek van 1475, uitgave Koppmann, *Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung*, Jahrgang 1876, blz. 81.

(138) H.Q. Janssen, *De herbouw van den toren te Westkapelle in den aanvang der vijftiende eeuw* (Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen, verzameld door H.Q. Janssen en J.H. Van Dale, 4e deel, Middelburg 1859, blz. 306-329), blz. 310 en vlg.

(139) Op deze bekommernis wordt in de stadsrekeningen bij de verantwoording van de uitgaven, gedaan voor de dienst van de piloten of het onderhoud van de tonnenbakens, steeds de nadruk gelegd. Zie voetnoten 48 en 126.

BIJLAGEN

I

Niet gedateerd. Waarschijnlijk van 1448 of van eind juli - begin augustus 1449.

Ordonnantie betreffende het loodswezen van het Zwin, uitgevaardigd door de Vier Leden van Vlaanderen, vermoedelijk in het kader van een reeks verordeningen.

- Keulen, Historisches Archiv der Stadt Köln, Hanserecesse Handschrift zu Köln, f° 154 r°, kopie in gemengd Middelnederlands-Nederduitse spelling.
- Uitgegeven, maar met enkele fouten en vergetelheden, in K. Koppmann e.a., *Hanserecesse*, Leipzig 1870-1913, 2e Abt., deel VII, blz. 822, nr 509, onder het jaar 1448, als bijvoegsel, op een plaats, waar men het stuk niet zou zoeken.
- De nummering van de artikels staat niet in de tekst.

De ordinancie ghemaect by den Vier Leden tslands van Vlanderen. Ende erst uppe de piloten, de men heet ledesmannen.

- (1) Erst, dat van nu voort an nymment hem bewinden sal enighe schepen in to leyden, hy en zy by der wet, dar hy of vart, dar ghekorn und geordinirt, bekent suffisant ende orborlick wel wetende de deepthen, ondeepthen der ghelike, war de bancken liggen, upten ban van 10 jaren uten lande van Vlanderen, die der contrarie dade ende diere bevonden worde.
- (2) Item, dat niemant van nu vort an ghelagen drinken noch utleggen up 't inleeden van enighen schepen, up de boete van 10 pont parisise, de derde den heren, t'ander der wet, dart onder gescheen soude, ende terde den ghonnen diet ter kennessen bringhen sal.
- (3) Item, dat elck leedesman, als hij myt synen boete sal ancommen om te gheleden enich schip, als craken, hulken of andere schepen, sal met enen of myt twe van synen besten veynoets overghaen int schip, dat van buten inkomen sal. Ende d'andere syne veynoets zullen metten selven boete vor dat vorseid schip bliven varende, die diepe tastende, tot dattet bynnen den Zwene bracht wert, up dat de mesters van den schepe ghelieft. Ende ghelift of behoeft hem niet so vele helpen, so

sal he moghen nemen van den leedesman ende syne veynoets also vele helpen, als he wille, of niet alle ghene, dinckt hem gued, dat hy diere nijt behoeft. Ende van den arbeyde, de de inleedere, ter gheleyften van den mestere van den schepe van buten incommende, in der manieren vorseid doen sal, zal hij hebben, naer ghelegentheynt zyns arbeys, alzo vele als myt partien eens werden sal.

- (4) Ende worde enich schep gheschent oft verdorven by verzuumtheyde of toedoene van den inleeders ende dat bekent waere der wet, dar he onder behort ende in synen persoene justiciabel es, de inleeder sal de schade betalen ende vergelden myt synen gude, in alzo verren als dat verdraget. Ende conste hyt myt al synen gude nyt betalen ende restitueren, zo sal men dien selven vort bannen uten lande van Vlaenderen vichtich jaer.

II

7 februari 1484 (n.s.)

Ordonnantie met het reglement betreffende het loodswezen van het Zwin, opgesteld door de Drie Leden van Vlaenderen en, op hun verzoek, uitgevaardigd door Filips de Schone, hertog van Bourgondië.

Brugge, Stadsarchief, oorkonde nr 1197, op perkament, met zegel in rood was aan perkamenten staart, maar gebroken. — Geregistreerd in het cartularium Groenenbouc B, f° 38 v° - 40 v°, met enkele kleine varianten in de tekst en de spelling. — Ontleding in L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire des archives de la ville de Bruges (1288-1497)*, Brugge, 1871-1878, 7 delen. Zie dl. VI, blz. 235-237.

De opeenvolgende artikelen hebben we van een nummering voorzien. In voetnoot plaatsen we de varianten voorkomende in de tekst van de geregistreerde kopie.

Phelips van Oosteryck, by der gracie Gods hertoghe van Bourgoingnen, van Lothr(ycke), van Brabant, van Lemburg ende van Lucemburg, grave van Vlaendren, van Henegauwe, van Holland, van Zeeland ende van Namen, maercgrave des Helichs Rycx, heere van Vriesland ende van Mechelen. Allen den ghuenen, die dese onse jeghewoordeghe lettren zullen zien of hooren lezen, saluut.

De drie Leden van onsen lande van Vlaendren hebben ons vertoocht ende te kennen ghegheven hoe dat Zwin ende de havene van der Sluus es een van den drie principaelste havenen van kerstenrycke, t' welke bezocht ende gheantiert heift (a) gheweist toten daghe van hedent meest alle de nacen van der werelt, die daer huere goeden ende coopmanscepen daghelix

doen bringhen in grooter menichte, in zulker wys, dat t fait van der coopmanscepe meerdere ende grootere es binnen onsen lande ende graefsccepe van Vlaendren, dan in eenich van onsen anderen landen, maer mids dien dat eeneghe vois ende fame hebben ghedaen gaen, dat t voorseid Zwin van der Sluus gheondiept ende ghenauwet es ende ooc dat eeneghe als stiermans, bootsmans ende andere, wonende up de cost van der zee van onsen voorseiden lande van Vlaendren, hemlieden vervoordert hebben te willen inbringhene in t voorseid Zwin van der Sluus schepen, die daer begheerden te wesene, des zy niet wel en hebben connen doen, zonder in grooter vreesen te stellene de voorseide schepen van verdervene, mids dat zy oncondich waren van den gate van den voorseiden Zwene, ende andere, om haer singulier proffyt, hebben hemlieden vervoordert te voerene ende te leedene groote menichte van schepen in de Wielinghe, omme alzo te vervremdene de coopmanscepe van onsen voorseiden lande van Vlaendren, ter grooter scade ende achterdeele, alzo wel van ons, als van onsen ondersaten van dien. Omme in t welke te voorsiene ende te dien hende dat de coopman gheen cause en hebbe, onder t dexele van des voorseid es, te schuwene t voorseid Zwin van der Sluus, noch d andere havenen binnen onsen voorseiden lande van Vlaendren, de voorseide van den drie Leden hebben t samen gheraemt ende gheadviseert de punten ende articlen hier naer volghende :

- (1) Eerst, dat de piloten, die ghenomen ende ghecooren zullen worden, te wetene van Oosthende, Wendunen, Blanckeberghe, Heys, Sluus ende Slependamme, ende elc zonderlinghe, solemptellen eed doen zullen in handen van die van der wet van Brugghe de utlandsche schepen wel ende ghetrauwelyke in t Zwin van Vlaendren te bringhene ende nyeuwers el, den bailliu oft scouteten der voorseide stede van Brugghe gheroupen omme den voorseiden eed te zien doene.
- (2) Item, dat niement, wie hy zy, voordan en gheorlooft zy eeneghe schepen in t Zwin van Vlaendren te bringhene, dan alleenlicke, die daartoe den eed ghedaen zullen hebben, up de peyne, elken ter contraire doende, te verbuerene drie hondert ponden parisise ende tote dien by banne ghecorrigeert te werdene, ten ware dat de scepen in hadden pyloten van buuten s lands medegebrocht, daerup dat zy gherust waren, als waren zy van binnen s lands ghebooren of der buuten. Dewelke pyloten gheene boete verbueren en zullen.
- (3) Item, dat deghone, die alzo ghecooren ende gheheedt zullen wesen pyloten te zijne, zullen voortan daghelix draghen elc up de luchter mauwe van zijnen uppersten cleede een zelveren roer, ten fijne dat men die daer by bekennen zal moghen, up daerof ghecorrigeert te zijne, die t niet en dade, ende tot dien elk t elker waerfften, te verbuerene vichtich pond parisise.
- (4) Item, dat de zelve ghecoorne ende gheheede pyloten voortan niet en zullen moghen doen of voordeel gheven van ghelaghen, noch anders

- van den voorseide uutlandsche schepen eerst in te bringhene, up de verbuerte van hondert pond parisis, elken te verbuerene, alzo menich waerven, als t bevonden zoude worden ende voort ghecorrigeert te zijne, zoo t behooren zoude.
- (5) Item, daer t zo ghebuerde, dat by der negligencie van den voorseide pyloten hier namaels, dat God ver(hoed)e, eenich schip of schepen bedorven worden of scade namen ende daerof clachte quame voor eneghe officiers of wetten van desen lande, dat de officiers van der plecke ghehouden zyn zullen die pylote te vanghene, zonder die t ontslane (b), ten ware by wetene ende expresse consente van der wet van Brugghe up daerof de voornoemde officiers ghecorrigeert te zyne, naer de ghelegghede van den sticke, zoo t behooren zal.
- (6) Item, daer t ooc ghebuerde, dat God verhoede, dat eenich schip bedorve up de cost van Vlaendren ofte voor t voorseid Zwin, elc schipper, pylot of andere zal moghen, zonder eenich begryp, stappans gaen in t voorseid verlorne schip omme te helpen behouden coopmans goed in t voorseid schip wesende, behouden dat zy ghehouden zullen zijn te bringhene de voorseide ghevischte goede ende coopmanscepen ter naester justicie van der naester stede, daer die alzo ghevischt zullen werden, up de peyne, daer zy ter contrarien daden, gheachterhaelt (c) ende ghepugniert te zyne van dieften ende, als van hueren aerbeyde, die zy hier inne ghedaen zullen hebben, zullen daerof vernoucht ende betaelt zijn by den coopman, dien t goed toebehooren zal, ende indien dat zy met hem niet verlyken noch overcommen en connen, zo zal de wet van der plecke, daer t voorseid goed angebrocht werd, taxeren ende arbitreren den aerbeyt ende sallaris van den ghuenen, die t ghevischt zullen hebben, al eer men t voorseid goed delivrereren zal.
- (7) Item, dat gheen van den voorseide ghezwooren pyloten, die binnen den lande van Vlaendren huere woenste zullen houden, niet en zullen moghen eeneghe schepen voeren elders dan in t Zwin, up daerof, zo wie ter contrarie dade, by banne ende andersins, ghepugniert te zijne, ten ware in groote merkelyke tempeste ende onghewederte, dat de schippere van den schepe hem niet ghetrooten zoude zijn schip innen ghebrocht te wordene binnen den voorseide Zwene van Vlaendren, in t welke gheval de voorseide pyloten zullen moghen voeren de voorseide scepen te diere huere ende anders niet, daer se zekerlicst ende zonder vreesse die hoopen ende meenen in te bringhene.
- (8) Item, dat voortan niemant, wie hy zy, en gheorlove an de thonnebaken, bin den Zwene van Vlaendren gheleit zynde, te commene, omme die te verlegghene ofte eeneghe aerchede daeran te doene, up de verbuerte van live ende van goede, behouden elcx recht.
- (9) Item, dat elc dat weten zal, dat eeneghe quets of scade warachtelycke ghedaen zal wesen an de voornoemde thonnebaken ende teekene bin-

- nen den Zwene liggende, ofte meenynghe hebben dat te doene, zal ghehouden zyn dat ter kennesse te bringhene der wet van der stede van Brugghe of hueren ghecommiteerden bin der stede van der Sluus, up de verbuerte van drie hondert ponden parisis.
- (10) Item, ende omme de voorseide uitlandsche schepen by der zee commende van eenen pylote versekert te zyne, omme die binnen den Zwene te commene, zo zullen de voorseide pyloten, te vissche varende, hemlieden verselscepen ende deelen in zulker wys, dat in elken boot eene pylote zy ten fijne dat de voorseide groote schepen, als de pyloten die zyn zullen, daeran ter stont varen moghen omme hemlieden in de voorseide havene te bringhene.
- (11) Item, zo wanneer eenich van de voorseide pyloten sterven zullen, zo zal men in de stede van den ghestoorven pylote eenen anderen stellen van der plecke zynde, daer die ghestoorven wert, by der wet van Brugghe, dies zo zal de wet van der stede, daer die ghestoorven wert, ofte de soffisantse persoonen van der prochyen, ghehouden zyn, up haerlieder eed ende trauwe, over te zenden in ghescrifte der wet van Brugghe voorseid binnen derden daghe naer t overlyden van den pylote, eenen persoon, te wetene de ydoinster persoon van der plecke, om dien pylote te makene ende te eedene by der voorseide wet van Brugghe, zo t behoort, ten welken eede te doene den bailliu oft scouteeten gheroupen zal worden, zo vooren ghezeit es.
- (12) Item, ende omme te bet de bovenghenoomde punten ende articlen te onderhoudene en dat hem nyement en excusere van eeneghe ignourancie van niet daerof te wetene ende ter contrarien doende, zo zal met t elker plecke van dies voorseid es, eene coppie van woorde te woorde gheven, ende ooc elc weert bin der Sluus, vreemde cooplieden oft meesters van vreemden schepen logierende, zullen ghehouden wesen, up de boete van vyftich pond parisis, te hebbene eene copie van desen ghehecht up een bart ende die hanghen vooren in huerlieder vloer, te dien hende, dat de meesters van den vreemden schepen ende andere dien t angaet, weten mueghen wat zy te doene hebben.
- (13) Item, de voorseide pyloten zullen voortdan hebben ende ontfanghen van den voorseide meesters van den grooten uitlandschen schepen, die hemlieden te wercke stellen zullen ende die zy in t Zwin van Vlaendren inbringhen zullen, te wetene in ghevoghelycke weere, van eenen schepe, voerende vichtich vaten zwaers 8 s. gr. Van eenen schepe van hondert vaten zwaers in ghelyke weere twintich scellinghen groten. Van eenen schepe van twee hondert vaten zwaers twee ponden groten. Van eenen schepe van drie hondert vaten zwaers ende der boven drie pond twaelf scellinghen groten. Maer in ongheweerte oft in ghetiden, die by nachte ligghen, dan zullen de pyloten danof gesallariseert worden, boven t guent dies voorseid es, ter taxa-

cie ende ordonnancie van der wet van der naester gheprivilegieerde stede van den Zwene in Vlaendren, daer de schepene te zulken tyde inne ghebrocht zullen werden.

- (14) Alle welke pointen ende articlen, boven verhaelt, ter neerenstegher bede ende supplicacie van der voorseide Drie Leden ons voorseids lande van Vlaendren, alvooren hierop ghehadt t advis van onsen bailliu van den watere ter Sluus, meester Willem Hautain, ende daernaer van onse gheminde ende ghetrauwe, den president ende lieden van onser Camere van den Rade in Vlaendren, wy, by advise ende deliberacie van die van onsen bloede ende andere van onsen Grooten Rade, by ons wesende, hebben de voorseide punten ende articlen hier boven verhaelt ende elc sonderlinghe gheconfermeert, gheaggreert ende gheapprouveert, confermeren, ratiffieren ende approuveren by desen, willende dat de voorseide punten ende articlen ende elc sonderlinghe van nu voortan onderhouden ende vulkommen worden, naer huere voorme ende inhoudene, zonder eeneghe zwariicheit of difficulteit ter contrarie, behouden dat van alle de boeten hier vooren in de voorseide punten ende articlen ghespeciffiert ende verclaerst, die ghevallen, verschinen ende ghewyst zullen worden, de tweedeel van dien ons toebehooren zal, waerof onse officiers van der plecke, elc in t zijne, ons jaerlix rekenynghe ghehouden zullen zyn van poene ghelyc van den anderen exploiten van hueren officien. Ende t derdedeel vande voorseide boeten zal toebehooren den anbringers ofte wroughers van dien.

Ontbieden daeromme ende bevelen onse voorseide president ende lieden van onser Camere van den Rade in Vlaendren, onsen souverain bailliu van Vlaendren, onse baillius van Ghend, Brugghe, Ypre, van den lande ende van den watre ter Sluus ende alle andere onse officieren, justicieren ende ondersaten, wien t angaen mach, dat zy den voorseiden van den drien Leden doen, laten en ghedooghen van den voorseide punten ende articlen ende van allen den inhoudene van desen paisivelic useren ende ghebruucken ende dat zy die wel duechdelic ende neerenstelic onderhouden en doen onderhouden, naer huere voorme ende inhoudene, ende afdoende alle beletten ter contrarien, behouden altyts in al onse rechten ende heerlicheit.

Ende omme dat men van desen onsen voorseide lettren te doene zal moghen hebben in diverschen plecken, wy willen dan an t vidimus van dien onder zeghel autentyck of coppie ghecollationneert ende gheteeckent by een van onse secretarissen gheloove gheadioustert zy, ghelyc te desen originale, want ons alzo ghelieft.

In kennessen van desen, so hebben wy onsen zeghele hieran doen hanghen. Ghegheven in onse stede van Ghend, den zevensten dach van spoorcle in t jaer ons Heeren duust CCCC drie ende tachtentich.

(Op de plooi:) Bij mynen heere den hertoghe in zynen Raed, daer myn heere van Ravestein, de heere van den Gruuthuuse, van Reesseghem ende andere waren.

(Getekend :) Heyne

-
- (a) es
 (b) ontlastene
 (c) ghehaelt

III

1484

Lijst van de loodsen, die, in toepassing van de hertogelijke ordonnantie van 7 februari 1484, in tegenwoordigheid van de baljuw, de schout en enkele wethouders van de stad Brugge, na te zijn verkozen, tot piloten van het Zwin aangesteld en beëdigd werden en aan wie een kenteken in zilver in de vorm van een klein roer overhandigd werd, samen met een kopie van de ordonnantie, bestemd voor de plaats, waar ze metterwoon gevestigd waren.

- Brugge, Stadsarchief, Cartularium Groenenbouck B, f° 40 v° en 41 r°,
 volgend op de tekst van de ordonnantie van 1484.

Dit naervolghende zyn de namen ende toenamen van den pyloten, die, achtervolghende der ordenancie van onzen harden gheduchten heere ende prince hierboven ghescreven, gecoren zyn gheweest ter presentie van Jan van Ryebeke, Casin Pyerins, Jan de Boot, Jan de Keyt, myn heeren den bailliu ende schoutheeten ende Adam van Ryebeke ende hebben alle den behoerlicken eed ghedaen ende was hemlieden elc een zelveren woghen roer ghegheven ende de copie van der voorseide ordenancie elken van de steden ooc hiernaer verclaerst. Te wetene :

- Piloten van der stede van Oosthende :
- Ricquaert Toers
  - Cornelis Samins alias de Muenic
  - Aernoud van Steenen alias de Grize
  - Hannekin Toers
  - Vincent van Diemen

Hans Aelbrechts
 Augustin van Wyc
 Adriaen Boudsin

— Pyloten van der stede van Wendunen :

Pauwels Huus
 Adriaen f. Jacops Willems
 Jacop Weyns
 Cornelis f. Cornelis Maes
 Cornelis zyn zone
 Jacop Rycs
 Jacop f. Gillis Logiers of Vallegoet
 Pieter f. Anthuenis Michiels
 Cornelis Bouds
 Anthuenis Busscop
 Jacop Leys
 Jacop Aernoud f. Victors
 Jacop f. Christiaen Aernouds

— Pyloten van der stede van Wendunen :

Jacop Toers
 Jacop f. Jacops Masins
 Boudin f. Jacops van den Houte
 Jooskin Meeuwe
 Michiel f. Pieters Willaerts
 Vincent Meeuwe
 Jan Rycx ghezeyt de Brandere
 Jacop f. Anthuenis Vrancke

— Pyloten van der stede van Blanckeberghe :

Mathys Lucx
 Jan Coels
 Pieter f. Lamsin Wouters
 Jan Sancke
 Anthuenis Loys
 Michiel Boone
 Willem f. Pieters Beydin
 Jan f. Gillis Michiels
 Christiaen Michiels
 Joos Loppe
 Lamsin Wauters
 Pieters Beydins f. Pieters

— Pilote van Slependamme :

Heyndric Domme ghezeyt Bazelare

- Pyloten van der stede van Heys :
  - Cornelis Duvele
  - Coppin Duvele
  - Coppin Biddaen
  - Adriaen Rycx
  - Jan f. Claeys
  - Cornelis Gillis
  - Daneel Boudaen
  - Pieter Man
  - Cornelis Sancke
  - Hugheman f. Jans
  - Jan Beele
  - Adriaen Ballinc
- Pyloten van der stede van der Sluus :
  - Gheleyn Beyngnaert
  - Pieter Huut de Duere
  - Cornelis Caye
  - Jan de Buzere
  - JAcop Lyebaert
  - Wouter f. Jans

IV

*Lijst van de schepen, die in 1487 door de piloten en stuur-
lui van de kust te Sluis binnengeloedst werden, naar de
Brugse stadsrekeningen van 1487 (1 sept. 1486 - 1 sept.
1487) en 1488 (1 maart - 31 aug. 1488), rubriek «van den
liefghelde van den piloten».*

- Brugge, Stadsarchief, rek. van 1487 (f° 169 r° - 172 v°) en rek. van 1488 (f° 143 v° - 144 v°). — Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nrs 32.538 (onvolledig) en 32.540 (zoek).
- Ontleding, maar beperkt tot de eerste van de beide rekeningen, in L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire des Archives de la Ville de Bruges*, Brugge, 1871-1878), dl. VI, blz. 275-276, in het totaal 75 items. De 23 items in de andere rekening slaan uitdrukkelijk eveneens op het jaar 1487.
- Achtereenvolgens sommen we per item op : de naam van de als piloot optredende stuurman met zijn woonplaats, het binnengeloedst vaartuig met diens land of plaats van herkomst, tonnenmaat en soms de scheepsnaam, de naam van de meester of schipper, de naam van de waard en de

aard van de lading. De datering in de rekeningen ontbreekt. De acht eerste items hebben betrekking op schepen door de loodsen binnengebracht vooraleer de «tax» of voet, waarop de toe te kennen premiën berekend moesten worden, vastgesteld werd. De aan de stuurliu en piloten uitgekeerde gratuïteiten staan in groten vermeld. De gebruikte afkortingen zijn *O* voor Oostende, *W* voor Wenduine, *Bl* voor Blankenberge en *H* voor Heist.

1

— Heyne Cornelissen (*Bl*), 5 s. — een schip uit Portugal, de «*Sancta Maria*», 100 vaten — *Consalvo Vasque* — fruit

2

— Cornelis Jacops (*Bl*), 5 s. — een schip uit Portugal, de «*Sint Jehan*», 100 vaten — *Jan Daetsero* — fruit

3

— Jooris de B(l)aser (*Bl*), 6 s. 4 d. — een schip uit Spanje, de «*Sint Nicolais*», +/- 200 vaten — *Pedro Dirachevel* — wijn uit Gascogne («*gassoenge*»)

4

— Willem Lijndrayers (*W*), 4 s. — een schip uit Bretagne, «*la Katheline*», +/- 100 vaten — *Ruebert Nezon* — wijn uit Gascogne

5

— Jacop Aernoudts (*W*), 4 s. — een schip uit Bretagne, «*la Christoffle*», +/- 85 vaten — *Lucas de Olin* — wijn uit Poitou («*poytauwe*»)

6

— Victor Aernoudts (*W*), 4 s. — een schip van Le Conquet («*Coneguet*») in Bretagne, «*la Katheline*», +/- 80 vaten — *Ruebert Fisseconte* — wijn uit Poitou

7

— Jacop Victoors (*W*), 4 s. — een schip uit Spanje, «*la Rysedade*», 140 vaten — *Pedro Vasque* — fruit en Spaanse wijn («*romenyen*»)

8

— Pieter Hoorman (*Bl*), 5 s. — een schip uit Spanje, de «*Sancte Maria*», +/- 150 vaten — *Pedro de Castres* — wol en ijzer

9

— Pauwels Adriaenssen (Slepeldamme), 4 s. — een schip uit Bretagne, «la Jaquette», +/- 70 vaten — Jan Lanchyen — zout en kurk

10

— Rijcke Bastaerds (W), 4 s. — een schip uit Spanje, de «Sint Andrieu», 100 vaten — Jhan Distibaris — Spaanse wijn («romenyen»)

11

— Cornelis Janssen Booms (O), 4 s. — een schip uit Bretagne, de «Sernona de Pomarc» (Penmarc'h), 100 vaten — Herve Leureyns — wijn uit Poitou

12

— Vincent Stasin (Bl), 6 s. — een schip uit Spanje, «la Fortade», 200 vaten — Andriez Munez — wol en ijzer

13

— Pieter Brant en Willems Boellinc (H), 8 s. — een schip van Morlaix in Bretagne, «le Franchoise», +/- 200 vaten — Alayn Bilsic — Franse wijn («wynen van azoyen»)

14

— Jan Boone (O), 4 s. — een schip uit Engeland, «la Christoffle», +/- 100 vaten — Willem Kinc van Calais — tarwe

15

— Jacop Vander (O), 4 s. — een schip uit Engeland, +/- 100 vaten — Pieter Everdey — koren

16

— Anthuenis Baffelaere (Bl), 6 s. — een schip uit Portugal, 200 vaten — Bertelmeeus Alfonc — vijgen

17

— Pieter Brauwer (W), 4 s. — een schip uit Bretagne, «le Mayo», 120 vaten — Jan Tutoer — vijgen

18

— Jacop Victoors Wouters (O), 4 s. — een schip uit Engeland, «le Barbele», 100 vaten — Inghel Hughez(eune) — koren

19

— Michiel Pietters Willaens (of Willemans) (O), 4 s. — een schip uit Engeland, «Johan van Clemude», 100 vaten — Jan Ridsaert — wijn uit Gascogne

20

— Pauwels Luucx (W), 3 s. — een schip uit Engeland, «la Julyane», 66 vaten — Ridsaert Chendael — wijn uit Gascogne

21

— Pieter Brauwer (W), 3 s. — een schip uit Bretagne, «la Trinite», 60 vaten — Jhan de la Hoye — kanefas en garen

22

— Cornelis Anthueniszone (Bl), 4 s. — een schip uit Bretagne, «la Jaquette», 70 vaten — Yvo la Men — wijn uit Gascogne

23

— Cornelis Janssen Rymaerts (Bl), 4 s. — een schip uit Spanje, de «Sancta Marie», 100 vaten — Jan Darana de Dena — wijn («bastaerden») en fruit

24

— Jan Aelbrechts (O), 4 s. — een schip uit Spanje, de «Saint Anthoine», 100 vaten — Frenande de Saciola — wijn («bastaerden»)

25

— Clement Willemssen (O), 6 s. — een schip uit Spanje, de «Sancta Maria», 150 vaten — Demyngo de Bayda — wijn («bastaerden»)

26

— Jan Boone (O), 3 s. — een schip, de «Sint Anthoine», 70 vaten — Christofle le Caris — wijn («bastaerden»)

27

— Jan Booms (O), 4 s. — een schip uit Spanje, «la Magdaleene», 120 vaten — Jhan de Libano — fruit

28

— Adriaen Boomssen Jacopssen (O), 3 s. — een schip uit Spanje, «la Lucy», 90 vaten — Jhan de Licena — wijn («rommenye»)

29

— Anthuenis Eermouts (O), 5 s. — een schip uit Spanje, de «Saint Andries», 140 vaten — Jhan Martinez — wijn («bastaerden»)

30

— Anthuenis Boonins (Bl), 4 s. — een schip uit Bretagne, de «Sancte Maria de Fernanda», 100 vaten — Jan Beverssen — huden («commende huut Hierland»).

31

— Jacop Vander (O), 2 s. — een schip uit Engeland, «la Katheline», 40 vaten — Jan Carpentier — koren

32

— Jacop Victoors (Sluis), 3 s. — een schip uit Bretagne, de «Sancta Maria», 80 vaten — Michiel Gabriel — zout

33

— Jan Pauwels (Sluis), 2 s. — een schip uit Bretagne, «la Margareta», 45 vaten — Jan Meinoot — koren en wijn uit Poitou

34

— Cornelis Michiels (Bl), 6 s. — een schip uit Spanje, 60 vaten — Maertin Deskyago — aluin, amandelwijn («amandelen garnaten») en rijst

35

— Jan Adriaenssen (Bl), 2 s. — een schip uit Bretagne, «la Marie», 50 vaten — Stievene Zovingaer — kanefas

36

— Victoor Aernouds (W), 2 s. — een schip uit Bretagne, «la Julyane», 40 vaten — Jhan Meergaert — garen en kanefas

37

— Cornelis Wouterssen Stasins (W), 2 s. — een schip uit Bretagne, «la Magarete», 55 vaten — Jhan Mazijn — garen en kanefas

38

— Clements f. Willems (O), 2 s. — een schip uit Bretagne, «la Jaquette», 40 vaten — Guillaume Quaret — koren

39

— Pieter Woutersen (Lombardsijde), 2 s. — een schip uit Bretagne, «la Magdaleene», 55 vaten — Jan Solon — koren

40

— Anthuenis Baffelaere (Bl) en Clement f. Willems (O), 7 s. — een schip uit Spanje, de «Jhesus», 170 vaten — Anthoine Pinto — zout en Spaanse wijn («alicanten»)

41

— Jacop Victoors (W), 3 s. — een schip uit Bretagne, de «Sancta Maria», 80 vaten — Pierre de Prez — zout

42

— Adriaen Boutssen Jacopssen (O), 2 s. — een schip uit Bretagne, «le Bonaventure de Morles» (Morlaix), 40 vaten — Nicolas le Cuisonier (vergelijk met nr 68) — wijn uit Gascogne

43

— Jan Aelbrechts (O), 2 s. — een schip van Morlaix («Morles»), in Bretagne, 52 vaten — ..... — wijn uit Poitou

44

— Vincent Hebbes (O), 4 s. — een schip uit Portugal, 100 vaten — Ytingo de Vasilie — wol en ijzer

45

— Cornelis Busscop (O), 4 s. — een schip van Bilbao («Billebau») in Spanje, 110 vaten — Jhan de Lazaria — wol en ijzer

46

— Maertin Thys (O), 3 s. — een schip uit Portugal, 80 vaten — Orsuwa de Salisaert — wol en ijzer

47

— Pieter Rycx (Bl), 3 s. — een schip van «Doudarna» in Spanje, 70 vaten — Jan Peres de Agry — wol en ijzer

48

— Jan Aelbrechts (O), 4 s. — een schip uit «Mondack» in Spanje, 100 vaten — Maertin Dereise — olie

49

— Christiaen Michiels (Bl), 4 s. — een schip van Bilbao, 100 vaten — Jan Derbelanse — wol en ijzer

50

— Matheeus Hockman (Bl), 5 s. — een schip van Bilbao, 120 vaten — Petro Driongo — wol en ijzer

51

— Anthuenis Baffelaere (Bl), 7 s. — een schip van Bilbao, 180 vaten — Jhan de Basseval — wol en ijzer

51

— Anthuenis Baens (Bl), 4 s. — een schip van Bilbao, 90 vaten — Loppo de Birande — wol en ijzer

53

— Cornelis Mutse (Bl), 4 s. — een schip van Bilbao, 110 vaten — Maertin de Livorge — wol en ijzer

54

— Willem Lyndrayers (W) (zie nr 4), 8 s. — een schip van Bilbao, 200 vaten — Maertin de Lusaria — wol en ijzer

55

— Joos Loppe (Bl), 6 s. — een schip van Bilbao, 160 vaten — Jhan Delhope — wol en ijzer

56

— Willem Anthuenis (Bl), 3 s. — een schip van «Laredo», 80 vaten — Pedro de Castro — wol en ijzer

57

— Hannekin Maet (W), 6 s. — een schip van Bilbao, 150 vaten — Saint Jhan de Barande — wol en ijzer

58

— Gheeraerdt Baetselare (Bl), 5 s. — een schip uit Portugal, 125 vaten — Sencho Pis de Sanache — olie

59

— Vincent Stasin (Bl), 5 s. — een schip uit Portugal, 125 vaten — Ymygo de Fisto — wol en ijzer

60

— Jan Rys (W), 7 s. — een schip van Bilbao, 180 vaten — Loppis Datsa — aluin en zout

61

— Coppin Logiers (W), 4 s. — een schip van Bilbao, 100 vaten — Jhan de Martiette — wol en ijzer

62

— Coppin Luucx (Bl), 3 s. — een schip, de «Sint Paul de Lyon», 60 vaten — Morissis le Floor — wijn uit Gascogne

63

— Pieter Brand (H) en Cornelis Togheman (O), 8 s. — een galei, de «capi-teyns galeye» (minstens 200 vaten) — ..... — wol en andere goederen

64

— Aernoud Kale (O) en Ryquard van den Sours (?), 8 s. — een galei («de tweede galeye») (minstens 200 vaten) — ..... — wol en andere goederen

65

— Andries Heynricx (O), 8 s. — een galei («de darde ghaleye») (minstens 200 vaten) — ..... — wol en andere goederen

66

— Adriaen Kyen (O), 2 s. — een schip uit Bretagne, 60 vaten — Roland Ghygant — tarwe

67

— Jan Louis (Bl), 4 s. — een schip, toebehorend aan Jan Van den Velde, poorter van Brugge, 100 vaten — ..... — zout

68

— Cornelis Mutse (Bl), 2 s. — een schip uit Bretagne, 43 vaten — Nicolas le Cuisonier (vergelijk met nr 42) — wijn

69

— Pieter Brand (H), 5 s. — een schip uit Spanje, 125 vaten — Orsua de Baria de Gatarxa, «thuis met Wouter Orlemans» (waard) — olie

70

— Anthuenis Baffelare (Bl), 2 s. — een schip uit Engeland, 40 vaten — Thomas Brom, «thuis met Paesscharis Snellaert» (waard) — 40 vaten

71

— Pieter Claissen (Duinkerke), 3 s. — een schip uit Bretagne, +/- 60 vaten — Jan de la Laye, «thuis toot Jan Spaengen» (waard) — kanefas

72

— Ryquaerd Aernouds (H), 4 s. — een schip uit Spanje, 100 vaten — Maertin de Saint Pedre, «thuis met Pieter Mercolf» (waard) — zout

73

— Cornelis Hughemans (H), 6 s. — een schip uit spanje, 170 vaten — Pedris de Billebau de Portegalette, «thuis met Wouter Orleman» (waard) — olie

74

— Pieter Heys (H), 6 s. — een schip uit Spanje, 150 vaten — Maertin der Drigolo van Sibastiaen, «thuis met Wouter Orleman» (waard) — olie

75

— Cornelis Thys (O), 3 s. — een schip uit Spanje, toebehorend aan Lenter de Backere, 76 vaten — Fernande Vaesque (vergelijk met nr 98) — zout

76

— Jacop Wouters (O), 6 s. — een schip uit Spanje, «la Marye», +/- 150 vaten — Gabrieel Maes — met wijn (bastaardwijn, malvezij en muskaatwijn) («bastaerden, malaviseye ende muscandeele»)

77

— Cornelis Humans (H), 4 s. — een schip van Hamburg, een «crayer», +/- 130 vaten — Stevin Raes

78

— Adriaen Kien (O), 4 s. — een schip uit Spanje, de «Sainte Christoffle», +/- 150 vaten — Maertin de Saint Petro — koren en bastaardwijn

79

— Jacop Boedolf (Bl), 2 s. — een schip van Saint-Malo in Bretagne, de «Sainte Pumaerch», +/- 50 vaten — Jan Regadro — garen en kanefas

80

— Pieter Brauwer (W), 4 s. — een schip uit Bretagne, «la Madaleene», 70 vaten — Jhan Lisurmans — koren

81

— Jan Aelbrecht (O), 5 s. — een schip uit Spanje, de «Saint Maria», 140 vaten — Jan de Landa — fruit en wijn van Alicante («alyncanten»)

82

— Jan Ghoons (O), 3 s. — een schip uit Spanje, de «Sainte Marie», 80 vaten — Consalves de Laredo — wol en ijzer

83

— Cornelis Noordoost (O), 4 s. — een schip uit Spanje, de «Sinte Marya», 120 vaten — Jan Caesweils — wol en ijzer

84

— Adriaen Hontszuene (O), 5 s. — een schip uit Bretagne, «la Madaleene», 150 vaten — Pieter Cocket — zout en wijn uit Poitou

85

— Jan Loonis (Bl), 5 s. — een schip uit Spanje, de «Sainte Marya», 150 vaten — Fernande Samado — fruit en wijn van Alicante («alyncanten»)

86

— Wouter Loppe (Bl), 3 s. — een schip uit Bretagne, «le Petyt Dragon», 80 vaten — Jan Dartur — kanefas

87

— Michiel Boone (Bl), 4 s. — een schip uit Portugal, «la Christoffle», 100 vaten — Jan Alffonse — siroop en specerijen

88

— Pieter Brauwer (W), 4 s. — een schip uit Bretagne, «le Nicolais», 100 vaten — Jan Noel — wijn

89

— Adriaen Loos (Lombardsijde), 2 s. — een schip uit Bretagne, 70 vaten
— Jan Noiael — koren

90

— Cornelis Jacobs (Bl), 2 s. — een schip uit Bretagne, 50 vaten — Jan
Likeel — koren

91

— Cornelis Thijs (O), 2 s. — een schip uit Engeland, «la Katheline», 50
vaten — Jan Raes — tarwe

92

— Clement f. Willems (O), 3 s. — een schip uit Bretagne, de «Sainte
Marye», 80 vaten — Jan Soubly — koren

93

— Lauwers f. Janszuene (Zierikzee), 3 s. — een schip uit Engeland, de
«Sainte Maryea», 80 vaten — Jan Blac — koren

94

— Maertin Adriaenszuene (O), 2 s. — een schip uit Engeland, «la Vevele»,
50 vaten — Raef Peres — koren

95

— Jacop Vadele (O), 2 s. — een schip uit Engeland, de «Sainte Marie», 60
vaten — Robert Moors — koren

96

— Jan Aelbrecht (O), 2 s. — een schip uit Bretagne, 60 vaten — Yvon
Kiere — wijn

97

— Christiaan Waldac (O), 4 s. — een schip van Bretagne, «le Jacette», 100
vaten — Nicolais Keerlemes — zout

98

— Cornelis Thys (O), 3 s. — een schip uit Spanje, 76 vaten (vergelijk met
nr 75) — Fernande Vaesque — zout

V

Brugge, 1 september 1493.

Uittreksel uit de lijst van de privilegiën, die door de stad Brugge aan de natie van Biskaje, bij haar terugkeer aldaar, verleend werd. Het stuk zelf bestaat uit 51 artikels, waarvan hieronder er drie nopens het loodswezen volgen.

— Brugge, Stadsarchief, Cart. Groenebouc B, f° 145-150.

— Ontleding in L. Gilliodts-Van Severen, Cartulaire de l'ancien Consulat d'Espagne à Bruges, Brugge 1901-1902 (2 delen), dl. I, blz. 151-161. Zie de artikels 13 tot 15 op blz. 154.

- (13) Item. Pour ce que ceulx de ladite nacion ont fait aucunes doleances des pylotes et guydes des navires demourant a Blankeberghe, Wendune, Heyst, l'Escluse et a Oostende. Nous promettons a ceulx de ladite nacion de faire faire assembler de tous lesdits pylotes. En laquelle assemblee seront deputez aucuns de par ceste ville et de par ladite ville de l'Escluse et pareillement les consuls de ladite nacion ou ceulx qui leur plaira a ce ordonner. Pour eslire et ordonner hors de tous les pylotes les plus habilles et souffissans pour faire l'entrer des navires de ladite nacion oudit port et havre de l'Escluse le plus au prouffit et a la plus grande sceurte des maistres et marchans de ladite nacion qu'il sera possible.
- (14) Item. Et pour ce que aucune fois advient que quant aucuns maistres et maronniers de ladite nacion viennent a tout leurs navires pour entrer oudit port et havre del'Escluse, que il survient un grant tempeste et orraige de la mer, par quoy lesdits pylotes et guydes, pour mener lesdits navires oudit port, demandent grandes et excessives sommes de deniers et plus que par raison ilz ne doivent demander. Lesquelles lesdits maistres de navires comme constrains leur promectent et promectroient beaucoup plus grande pour estre en sauvement, pour ce que eulx mesmes sceurement ne se vent faire ladite entrer. Ce qui est contre raison et toute equite. Nous leur promettons moderer et tauxer le sallaire desdits pylotes par l'avis des consuls de ladite nacion et a cause de ce entretenir l'ordonnance sur ce autrefois faite.
- (15) Item. Ou cas que par fortune et tempeste de la mer aucunes navires desdits nacionz feussent en dangier ou necessite de avoir frappee sur les bancques de Blankeberghe, de Heys, de Wendune ou en le havre ou port de l'Escluse, que en tel cas les pylotes desdits lieux seront tenus de secourir et aider a sauver telles navires, les gens et marchandises d'icelles. Et que de leur sallaire ilz seront payez ou dit et ordon-

nance de nous ou de noz commis emsemble des consulz de ladite nacion. Et ou cas qu'il fut trouve que aucuns desdits pylotes ou autres, quelz qu'ils feussent, en aidant a sauver lesdits navires, prenisent ou detenissent aucuns biens de celz navires sans en faire restitution. Ils en serront pugniz comme larons et derrobeurs publiques.